

WAT?

HOE?

Info geven

Organigram
Tijdslijn
Samenwerkingsspelen
Afsprakenposter

Fiche
pag. 50
pag. 52
pag. 53

Ideeën verzamelen

Tekeningen maken
Babbelmarkt
Babbelbox
Fotojacht
Groene envelopmoment
Ideeënbus
Dobbelen en kaartjes invullen
Enquête
Exploratieroois
Kleine methodieken

Fiche
pag. 55
pag. 56
Fiche
Fiche
Fiche
pag. 58
Fiche
Fiche

Prioriteiten bepalen

Gestructureerd klasgesprek
Placemat
Stemmen
Meningsuitdrukking via figuren

pag. 63
Fiche
pag. 65
Fiche

Meer info zoeken

Detectivespel
Detectiveschrift
Vier vragen
Wat moeten we nog meer weten?

Fiche
Fiche
pag. 68
Fiche

Mening anderen vragen

Schoolforum
Toneelvoorstelling
Tijdelijke werkgroep
Klasbezoeken
Enquête
Tentoonstelling
Gesprek met de directeur
Bespreking op personeelsvergadering
Schriftelijk reageren
'Dit kan anders'-prikkers

pag. 71
pag. 71
Fiche
pag. 71
pag. 72
pag. 72
pag. 72
pag. 73
pag. 74
Fiche

Beslissen

Klascharter
Nieuwsbrief
Klasbriefing

pag. 76
pag. 77
pag. 77

Uitvoeren

Actie!

pag. 78-80

Opvolgen, evalueren

Evalueren met figuren
Evalueren met stopplaasten
Enquête
Evaluatieraster

pag. 82
pag. 83
pag. 84
Fiche

Overlegvorm	Kenmerken
<p>Gemengde werkgroep</p> 	<ul style="list-style-type: none"> > Schoolniveau > Tijdelijk > Thematisch > Aanleiding: idee, voorstel, thema, project > Geïnteresseerde kinderen en volwassenen > Je denkt en werkt samen alles uit <p style="text-align: right;">Meer uitleg op pag. 88</p>
<p>Klankbordgroep</p> 	<ul style="list-style-type: none"> > Schoolniveau of klasniveau > Tijdelijk > Thematisch > Aanleiding: vóór je beslissingen neemt, om het advies van leerlingen en andere betrokkenen in te winnen over een concreet voorstel of plan. > Initiatief komt van de persoon met beslissingsbevoegdheid > Kinderen op vrijwillige basis <p style="text-align: right;">Meer uitleg op pag. 89-92</p>
<p>Verbetergroep S.O.S.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> > Schoolniveau > Tijdelijk > Thematisch > Aanleiding: concreet probleem > Kinderen en volwassenen die het probleem goed kennen, het veroorzaken of er hinder van ondervinden > Stappenplan > Eerst zoekt de verbetergroep de 'gezamenlijke' betekenis van het probleem. Daarna werk je samen aan een oplossing. Zo verbeter je samen een situatie. <p style="text-align: right;">Meer uitleg op pag. 93-96</p>
<p>Kringgesprekken</p> 	<ul style="list-style-type: none"> > Klasniveau > Structuur op lange termijn > Verschillende thema's <p>Een dagelijks of wekelijks gesprek in een kring met de hele klas, leerkracht inbegrepen (en in een gelijkwaardige positie).</p> <p style="text-align: right;">Meer uitleg op pag. 97-99</p>
<p>Leerlingenraad</p> 	<ul style="list-style-type: none"> > Schoolniveau > Structuur op lange termijn > Verschillende thema's > Leerlingen als vertegenwoordiger van hun klasgenoten > Mix nodig met andere participatievormen. <p>Regelmatige bijeenkomsten met ondersteuning van volwassenen. De leerlingen kunnen initiatieven nemen, samen voorstellen formuleren en soms ook beslissen.</p> <p style="text-align: right;">Meer uitleg op pag. 99-102</p>

ALLE LEERLINGEN KUNNEN PARTICIPEREN

De map 'Oprechte deelneming' schrijft geen participatie voor 'volgens het boekje', maar wil vooral inspireren. Uit de hele map – de fiches én de brochure – kun je naar hartenlust putten op verschillende momenten in het schooljaar. Voor grote en kleine projecten. Om rond een thema of lesonderwerp te werken. Of gewoon om het dagelijkse leven in de klas of op school samen met je leerlingen vorm te geven. Dat geldt ook voor externe begeleiders die rond verschillende thema's op scholen actief zijn, zoals milieuprojecten van MOS, dikketruieindag, derdewereldprojecten van Kleur Bekennen, gezonde voeding of de 'schrijf ze vrijdag' van Amnesty International.

Zo goed als alle methodieken zijn vertaalbaar naar de verschillende doelgroepen: of je nu in het kleuter-, basis- of secundair onderwijs staat, in een gewone of een buitengewone school. De kunst is de methodieken om te zetten naar de cultuur en structuur van je school. De fiches bieden houvast en laten ook zien hoe zelfs kleine ingrepen en inspanningen vaak prima werken.

KLEUTERS

Ook heel jonge kinderen hebben een mening en het recht om die mening te uiten. De participatiegraad in de kleuterklas is vaak veel groter dan gedacht. Heb je als kleuter verf nodig? Dan pak je die verf uit de kast. Met de jaren wordt zomaar verf pakken hoe langer hoe moeilijker. Op de secundaire school heb je een bestelbon van het economaat nodig om aan datzelfde potje verf te komen.

Belangrijk is om vanaf stap 1 de kleuters als volwaardige en evenwaardige partner te beschouwen, ook al vergaderen ze zelf niet overal mee. Toch worden kleuters op schoolniveau wel eens vergeten in het participatieproces. Jammer, want behalve aan de formele overlegvormen kunnen kleuters participeren aan alle methodieken in deze map.

Iets dat op het eerste gezicht niet geschikt lijkt voor kleuters, kan een juf of meester aanpassen. Vaak vraagt het maar een kleine vertaalslag:

- > **Juf, meester of ouder kind als vertegenwoordiger van de kleuters**
(zie hoofdstuk 4: vormen van overleg, pagina 88-103)

Met welke overlegvorm je school ook werkt, afhankelijk van het onderwerp is het belangrijk dat je ook de kleuters hun mening vraagt.

Mee vergaderen is voor kleuters niet evident. Zorg ervoor dat een goede vertegenwoordiger in de vergadering of leerlingenraad hun belangen maximaal verdedigt. Vertegenwoordigers kunnen de methodieken uit de map ook gebruiken om naar de noden en behoeften van de kleuters te peilen of nieuwe voorstellen af te toetsen.

Die goede vertegenwoordiger kun je ook zelf zijn: als kleuterleider ben je goed op de hoogte van vragen, noden en behoeften van de kleuters.

- > **Aan de slag met het organigram (zie fiche)**

De kleuterwereld is kleiner dan die van de rest van de school. Het organigram zal minder uitgebreid zijn, maar het levert wel mooie tekeningen op van wat en wie de kleuters belangrijk vinden. Als tekenen te moeilijk is, kun je de hulp inroepen van een leerling uit de derde graad.

- > **Aan de slag met de groene envelop (zie fiche)**

Vraag ook eens stellingen in de kleuterafdeling. Bespreek met de juffen en meesters welke stellingen zij kunnen omzetten naar hun kinderen. Een stelling uit een groene envelop kunnen zij vaak wat concreter of visueller maken of er een introductieverhaal bij bedenken.

> **Aan de slag met de placemat (zie fiche)**

Kleuters kunnen tekeningen maken op de vlakken van de placemat (zie ook de fiche over tekeningen maken). Of werk met helpers, bijvoorbeeld kinderen uit het tweede leerjaar die opschrijven wat de kleuters zeggen.

Overleggen en een consensus bereiken – een van de doelen van een placemat – is moeilijk voor een kleuter. Maar met een goede helper kun je perfect kleuters betrekken bij een gemengde werkgroep die met een placemat werkt.

> **Aan de slag met de klasbus (zie fiche)**

Werkt je school met een ideeënbus in elke klas? Geef kleuters ook hun bus. Dat zorgt ervoor dat er met de mening van de kleuters rekening gehouden wordt en dat kleuters ook onderwerpen voor de raad of de werkgroep kunnen aanbrengen. Ook voor de ouders kan de ideeënbus een instrument zijn om iets met de rest van de school te bespreken. Denk maar aan het gaan en komen bij de schoolpoort of aan plaats voor de aanhangfietsjes in het fietsenrek: belangrijke onderwerpen voor kleuters én hun ouders.

> **Aan de slag met de 'dit kan anders'-prikkers (zie fiche)**

Niet alle prikplaatsen zijn even geschikt voor de kleuters. Kleuters komen niet overal. Baken een traject af voor de kleuters: geef de prikkers waarover ook de kleuters iets te zeggen hebben een ander – flashy – kleurtje. Je kan ook werken met tekeningen en symbolen zodat de kleuters begrijpen wat je erop schrijft. Het fietsenrek, gezamenlijke speelplekken, de schoolpoort, het schoolfeest zijn maar een paar voorbeelden.

> **Aan de slag met 'meningsuitdrukking via figuren' (zie fiche)**

Uit onze ervaringen met de map blijkt dat kleuters de figuurtjes goed begrijpen (zie fiche meningsuitdrukking met figuren). Een school vergrootte de figuurtjes uit en plakte ze op bordjes zoals die van de klaar-overs bij het zebepad. Voor alle duidelijkheid koppelden de leerkrachten een kleur aan elke uitdrukking. Tijdens het forum krijgen vijf kleuters om de beurt een setje uitdrukkingen mee. Het eerste waar de kinderen op het podium naar kijken, is de beoordeling van de kleuters.

BUITENGEWONE SCHOOL

Kan participatief werken ook in een buitengewone school? Ja, absoluut.

Is er nood aan aparte fiches voor elk type? Nee, absoluut niet.

Veel leerkrachten in buitengewone scholen beseffen maar al te goed dat participatie een basisvoorwaarde is om hun school georganiseerd te krijgen. Alleen de formele vergadervormen liggen iets moeilijker. 'Onze leerlingen hebben hun hart op de tong', is een veel gehoorde opmerking. Omgezet naar het participatiecontinuüm betekent dat: de leerlingen brengen advies uit.

Voor het buitengewoon onderwijs betekent dat vaak: in een speelsere vorm gieten en kleinschaliger maken. De begeleidende rol van de leerkracht wordt soms wat uitgebreider en intenser. Maar methodieken als klasbus, groene envelop, detectivespel, organigram en fotojacht zijn net zo goed toe te passen in de buitengewone school als ergens anders.

We kunnen ontzettend veel leren van activiteiten die buitengewone scholen ontwikkelen. Zo zegden leerlingen van een buitengewone school dat stagiairs niet altijd goed weten hoe ze met de leerlingen moeten omgaan: soms doen ze dat te kinderachtig, soms geven ze te veel en dan weer te weinig hulp. De directie stelde al eens voor om de leerlingen te betrekken bij de evaluatie van de stagiairs. Maar dat vonden de leerlingen te moeilijk en te confronterend.

Toen besloten ze om een illustratief filmpje te maken over onhandig gedrag van stagiairs.

In alle klassen startten kringgesprekken over het onderwerp. Een gemengde werkgroep werkte het thema verder uit. In die werkgroep zaten leerlingen, een leerkracht, iemand van een secundaire school waar geregeld stagiairs uit komen én twee studenten van een filmopleiding voor de filmopdracht.

Alle grote en kleine ergernissen werden opgesomd en getoetst aan hun filmbaarheid.

Elke klas kreeg een scène toegewezen die gefilmd werd. Daarna werd alles tot één geheel gemonteerd op een dvd.

De kinderen (acteurs) zijn niet alleen fier op hun resultaat, maar elke stagiair die zich op hun school aanmeldt, krijgt eerst de film te zien. Bovendien breidde de school haar participatief werken nog uit met de 'gids van de dag': elke keer als iemand de school komt bezoeken, wordt de gids van de dag uit de klas gehaald om de bezoekers rond te leiden.

Hoe dichter het onderwerp aanleunt bij hun leefwereld, hoe gemakkelijker de participatie vorm krijgt en hoe groter de betrokkenheid.

Door als leerkracht je voelsprietten uit te steken, weet je vaak al snel wat je leerlingen bezighoudt. Voor de zoektocht naar wat ze bezighoudt, kun je alle methodieken uit de map gebruiken. Een duidelijke en afgebakende opdracht biedt de leerlingen genoeg structuur om zich te uiten.

Waarom?

Kinderen hebben recht op informatie. Geïnformeerd worden is de eerste stap in participatief werken op school.

Het doel van deze methodiek is: samen met de leerlingen inventariseren wie er allemaal met de school te maken heeft, en wat al die mensen voor de school doen. Wie is waar verantwoordelijk voor? Wie neemt welke beslissingen?

Het organigram van de school visualiseren en duiden helpt je bij vragen als: 'Wat met wie bespreken?' 'Wie waar bij betrekken?' Keuzevragen die je stelt als je een idee of probleem aanpakt.

Of je nu werkt met je hele klas, met de leerlingenraad of met werkgroepen: altijd is het nuttig om eerst te overlopen wie een geïnteresseerd of geschikt aanspreekpunt is.

Een organigram maken van alle schoolactoren.

Voor wie?

Alle kinderen die 'kunnen' tekenen: ze moeten een schets of krabbel van een mens kunnen maken. Je kan dit in groep doen maar ook individueel.

Hoe lang?

50 minuten

Waarmee?

- > Papier (A4-formaat)
- > Stiften
- > Plakband

Aan de slag

Groepsindeling

Verdeel de leerlingen in groepjes van drie of vier.

Stap 1 - Mensen inventariseren: wie loopt er hier allemaal rond?

Eerst inventariseer je samen met de kinderen wie er allemaal met de school te maken heeft. Begin met wie er op de school zelf aanwezig is. Stel wat losse vragen die de kinderen helpen om te komen tot de verschillende actoren van de school.

Bijvoorbeeld: 'Wie loopt er allemaal rond op deze school? Wie is hier vaak op school?

Bij actoren waar ze niet direct opkomen, stel je bijvragen: 'Wie zorgt er dat de kinderen veilig de straat over steken? Wie komt er soms helpen in de klas?'

Mogelijke actoren

- > De leerlingen
- > De leerkrachten
- > De directeur
- > Het secretariaat
- > De leesmoeders en vaders
- > De turnleraar
- > Het schoonmaakpersoneel
- > De chauffeur van de schoolbus
- > ...

Tekenen

Het groepje dat een van de actoren noemt, geef je een blad waarop ze die persoon tekenen. Het hoeft niet mooi te zijn. Eén groep mag verschillende tekeningen maken. Is een tekening klaar? Hang ze dan naast de andere op het bord.

Stap 2 - Taken inventariseren: wat doen al die mensen hier?

Vraag de kinderen wat al die mensen doen op school. Schrijf dat onder de tekening op het bord.

Bijvoorbeeld: 'Wat doet de directeur op school? Telefoneren, koffie drinken, rondlopen.' 'Wat doen de ouders op school? Kinderen afhalen, helpen met knutselen.' Probeer van elke actor minstens een voorbeeld te krijgen.

Bij deze stap is het wel leuk als je toelaat dat kinderen grappige taken verzinnen. Dan wordt dit de lolletjesronde.

Stap 3 - Aanspreekpunten inventariseren: bij wie kun je waarvoor terecht?

In deze stap ga je met de kinderen na, voor welke vraag of probleem je bij welke actor terecht kunt. Geef de kinderen concrete voorbeelden waarop zij antwoorden bij wie ze daarvoor moeten zijn. Schrijf elk voorbeeld op het bord onder de actor.

Bijvoorbeeld: 'Als we netten in de goal willen, aan wie moeten we dat vragen? De directeur of de turnleraar.' 'Als we onze klas willen schilderen, aan wie moeten we dat vragen? De leerkracht, de directeur, de leerlingen.'

Vergelijk de antwoorden van deze vragen met de antwoorden uit stap 2. In stap 2 antwoordden de leerlingen dat de directeur koffie drinkt, maar in deel 3 hebben ze de directeur nodig om informatie in te winnen voor de netten in de goal. De vergelijking laat de kinderen even nadenken over de rol van de verschillende schoolactoren: soms zien ze dan in dat ze met de lolletjesbeschrijving niet ver komen.

Stap 4 - Einde: collage of poster als afronding?

Op het einde van dit lesuur kun je van de tekeningen en vragen een collage maken.

Of scannen en er een poster van maken. Of gewoon laten hangen en gebruiken voor een kringgesprek of een ander initiatief over samen school maken.

Kinderen geven hun ideeën, problemen en voorstellen weer in een tekening.

Hoe?

Tekenen kan op verschillende manieren.

- > Kinderen maken volledig hun eigen tekening op een blanco blad.
- > Kinderen krijgen een richtinggevende figuur waar ze iets op kunnen tekenen, bijvoorbeeld verkeersborden, schuine streep in het midden van hun blad.
- > Kinderen tekenen het vervolg van een cartoon of strip.

Voor wie?

Tekenen is een leuke methodiek, zowel voor kleuters als voor leerlingen van het zesde leerjaar.

Tekenen kun je individueel of in kleine groepjes doen.

Individueel tekenen geeft alle kinderen even veel kansen om zich uit te drukken. Dominantere kinderen kunnen hun ideeën niet doordrukken. Alleen kost het veel tijd om aan alle tekeningen even veel aandacht te besteden, om de tekeningen samen te analyseren, te ordenen en er hoofdthema's uit te halen.

Als je in groepjes tekent, start de 'discussie' tussen de leerlingen in elk groepje al vroeger. De leerlingen kunnen hun ideeën dan onderling bijsturen. Je wacht niet met discussiëren tot de hele groep erbij betrokken is.

Hoe lang?

De nodige tijd hangt af van het opzet. Wat wil je te weten komen? Geef je een ruime of een meer gerichte tekenopdracht?

Je kunt de tekentijd beperken tot 15 à 30 minuten. Toch is het soms beter om er geen druk achter te zetten en de duur te laten hangen van de leerlingen zelf. Zij geven dan zelf aan wanneer ze klaar zijn.

De tekeningen bespreken en duiden duurt een kwartiertje per tekening.

Waarom?

Kinderen hebben het recht om thema's die ze belangrijk vinden naar voor te brengen. Kinderen hebben ook het recht om hun mening en ervaringen te uiten en uit te wisselen.

Tekenen is een handige methodiek om kinderen te bevragen. Via tekeningen kun je informatie verzamelen over heel veel thema's die kinderen bezig houden. Of je komt te weten hoe zij tegen een thema aankijken, wat zij er zich bij voorstellen en welke ideeën zij er rond hebben.

De tekening hoeft niet mooi te zijn. Alle tekeningen zijn even waardevol. Het gaat om participatie, dus het tekenproces en de informatie in de tekening zijn belangrijker dan de technische kwaliteiten van het tekenwerk.

Tekeningen worden vaak gebruikt als aanzet om een ruimer gesprek op gang te brengen.

* Bronnen:

1) Jan Van Gils en Peter Dekeyser, Kinderen spreken met de samenleving. Een handreiking rond kinderinspraak en kindertechniek. Onderzoekscenarium Kind en Samenleving, Meise, 1995, pag. 47-48.

2) David Driskell, Creating Better Cities with Children and Youth. A manual for participation. Unesco, Parijs, 2002.

Waarmee?

Tekenen zelf: afhankelijk van bedoeling en keuze.

- > Tekengerief
- > Tekenpapier of kopieën van uitvergroete verkeersborden of kopieën van het begin van een strip
- > Een groot bord of grote vellen papier voor de bespreking.

Aan de slag

Groepsindeling

Ofwel laat je de leerlingen individueel werken, ofwel deel je ze op in groepjes van drie leerlingen die samen één tekening maken.

Stap 1 - Informeren over opzet en verloop: wat gaan we doen?

Eerst leg je uit wat jullie vandaag gaan doen en waarom jullie gaan tekenen. Wat wil je te weten komen? Daarna verduidelijk je wat je met de tekeningen en de informatie achteraf (samen) gaat doen. En wanneer.

Zeg er zeker bij dat het niet om de mooiste tekening gaat. Je wilt vooral weten wat er bij de leerlingen leeft.

Stap 2 - Tekenen: welke problemen, voorstellen of ideeën zet je op papier?

De kinderen maken hun tekening. Terwijl ze dat doen, hou je je als leerkracht op de achtergrond. Of je neemt notities als de leerlingen in groepjes werken. Of maak je je eigen tekening?

Stellen de leerlingen vragen? Geef dan in je antwoord niet de richting aan van de inhoud die ze volgens jou zouden moeten tekenen. Verduidelijk alleen het opzet. Dan kunnen ze hun eigen ideeën helemaal vrij uiten.

Stap 3 - Tekeningen bespreken: wat zie je op de tekeningen?

Het tekenproces zit erop. De kinderen vinden dat ze genoeg tijd hadden om hun hoofdbekommernissen en ideeën te uiten.

Laat de leerlingen hun werk een naam geven of laat ze hun tekening signeren met hun eigen naam. Deze 'personal touch' is achteraf ook handig om alles terug te vinden.

Daarna bespreek je samen de informatie in de tekeningen. Ofwel laat je de leerlingen eerst hun eigen tekening toelichten en mogen de anderen pas daarna reageren of vragen stellen. Ofwel laat je interactie toe tijdens de toelichting: de klas gaat dan meteen discussiëren zodra een aspect van de tekening aan bod komt.

Laat elke leerling (of groepje) zijn tekening toelichten:

- > Wat tekende jij?
- > Wat vind je daar dan van?
- > Hoe gaat dat nu?
- > Waar speelt dat zich af?
- > Wanneer speelt dat zich af?
- > Wat is daar nu?
- > Wat vind je daar zo belangrijk aan?
- > ...

Hulpmiddelen bij de bespreking

1. Maak (als de leerlingen dat goedvinden) potloodnotities op de tekening. Zet bijvoorbeeld cijfers op de tekening en schrijf op een afzonderlijk vel papier de informatie die bij elk cijfer hoort.
2. Schrijf op een groot blad alle thema's uit de tekeningen. Ordenen doe je dan terwijl je alles opschrijft, ofwel achteraf samen met de leerlingen.

Stap 4 - Genoteerde thema's overlopen: is iedereen nog mee?

Door de thema's te overlopen, toets je tegelijk of alle thema's die de leerlingen noemden genoteerd zijn. En of iedereen het eens is over de betekenis van wat de groepjes noteerden: herkennen alle leerlingen zichzelf in hun lijstjes?

Dat is vooral belangrijk als je achteraf samen de belangrijkste werkthema's gaat bepalen.

Stap 5 - Stand van zaken opmaken: hoever staan we nu?

In stap 5 maak je samen een stand van zaken op. Daarna plan je het vervolg.

- > Waar staan we nu?
- > Wanneer werken we verder?

Hiervoor kun je een tijdslijn gebruiken (zie pagina 50).

Stap 6 - Manier van werken evalueren: wat vond je ervan?

Ga in een korte nabespreking na wat de leerlingen ervan vonden.

Evaluatievragen:

- > Deden alle kinderen mee? Waarom/waarom niet?
- > Wat vond je ervan om je ideeën in tekeningen weer te geven?
- > Wat vond je van de bespreking van de tekeningen?
- > Het verloop: luisterde iedereen naar iedereen? Waarom/waarom niet?
- > ...

Tips

Tips over vragen stellen, modereren en mogelijke valkuilen vind je in hoofdstuk 3 onder 'Ideeën, knelpunten en suggesties verzamelen' en onder 'Prioriteiten bepalen' (pagina 62-66).

Tips over samenwerken en afspraken maken met je leerlingen vind je in hoofdstuk 3 onder 'Informereren over het opzet en verloop' (pagina 52-53).

Ofwel eindig je met een lijst van thema's, ofwel met een lijst van interpretaties, bedenkingen en suggesties rond één thema. In de twee gevallen onderzoek je wat haalbaar is en wat niet, en waarvan je met je leerlingen werk gaat maken. Zie daarvoor hoofdstuk 3 (pagina 67 tot 75).

Een vorm van tekenen

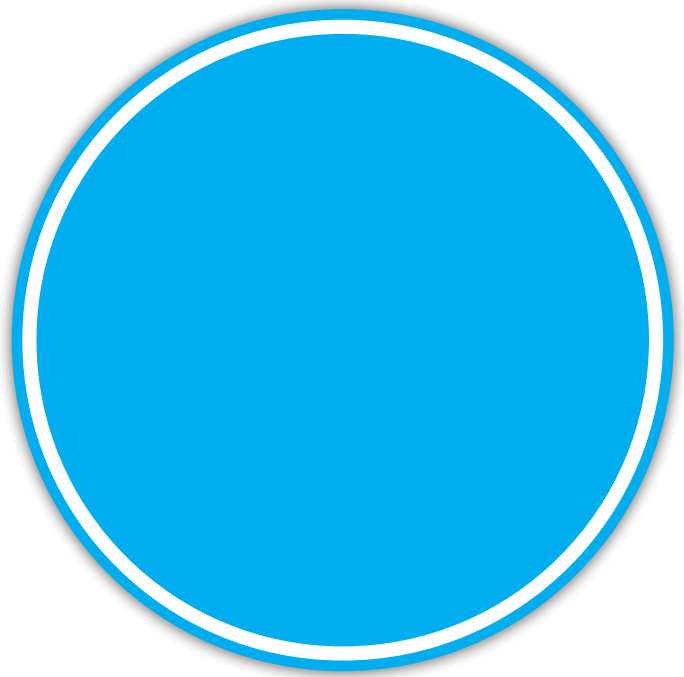
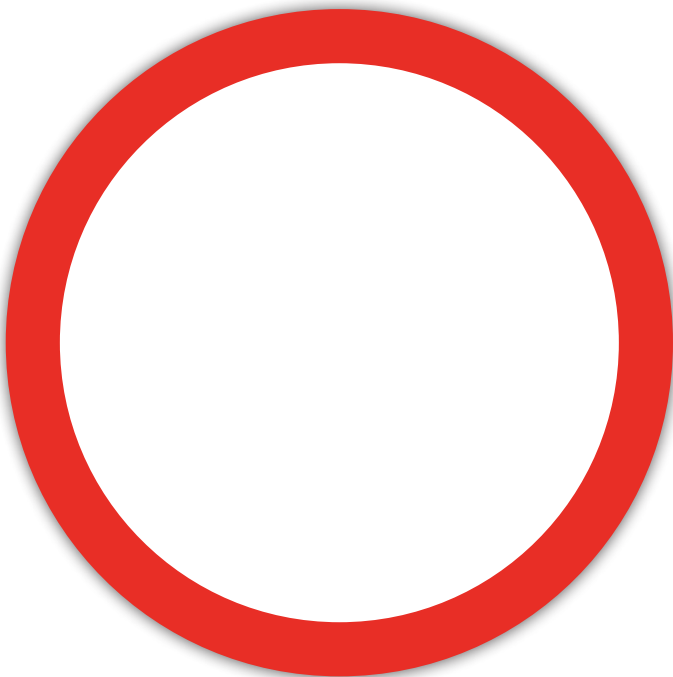
VERKEERSBORDEN: Regels en afspraken bespreekbaar maken

Leerlingen tekenen of schrijven in de verkeersborden:

- > Iets wat niet mag in de klas of op school maar waarmee zij niet akkoord gaan of waarvan zij niet begrijpen waarom het niet mag (bijvoorbeeld: naar het toilet gaan tijdens de les, spelen in het gras, topjes dragen).
- > Iets dat moet in de klas of op school waarvan ze willen dat het niet meer moet (bijvoorbeeld: rechtstaan in de klas, een das dragen).
- > Iets dat gebeurt in de klas of op school waarvan ze willen dat het niet meer mag, dat het verboden wordt (bijvoorbeeld pesten, knikkers stelen, voetballen met lederen bal).
- > Iets dat niet gebeurt in de klas of op school waarvan ze vinden dat het wel zou moeten, dat het verplicht moet worden (bijvoorbeeld papiertjes in de vuilnisbak, zeeklassen, feest op carnaval).

Dit mag niet op school, ...

Dit moet op school, maar ...

Leerlingen fotograferen wat zij als probleem ervaren, hun ideeën en voorstellen voor verandering.

Waarom?

Kinderen hebben het recht om thema's die ze belangrijk vinden naar voor te brengen. Kinderen hebben ook het recht om hun mening en ervaringen te uiten en uit te wisselen.

Het doel van deze methodiek is: concrete veranderingen die leerlingen voorstellen in kaart brengen. Dat kan gaan over een concreet domein zoals de speelplaats. Het kan ook ruimer gaan over een diversiteit van thema's die kinderen bezig houden. Op foto kun je tastbare dingen en gesimuleerde situaties vastleggen. Foto's brengen soms onverwachte dingen in kaart. Elke foto heeft een verhaal. Maak er een leuk fotogebeuren van.

Gebruik de foto's als aanzet om een ruimer gesprek op gang te brengen, en om daarna daadwerkelijke veranderingen door te voeren.

Hoe?

Foto's nemen kan op verschillende manieren:

- Je maakt een rondgang door de klas, door de school en je brengt bijvoorbeeld knelpunten in kaart vanuit de leerlingen.
- Je gaat samen met de leerlingen op stap naar plekken - eventueel buiten de school - die hen enorm aanspreken. Zet aspecten van deze plekken op foto om daarna te bespreken wat je daarvan naar de klas of de school kunt vertellen.
- Leerlingen kunnen ook leuke en minder leuke situaties in de klas of op school uitbeelden (simuleren) en op foto vastleggen.
- Of je geeft het fototoestel door. Elk kind neemt het een dag mee naar huis. Om leuke dingen te fotograferen en dan in de klas te bespreken.

Voor wie?

Deze methodiek kun je zeker met leerlingen vanaf het eerste leerjaar gebruiken.

Hoelang?

50 minuten

Ongeveer 30 minuten op stap of werken in groepjes, en 20 minuten nabespreking.

* Bronnen:

1) Jan Van Gils en Peter Dekeyser, Kinderen spreken met de samenleving. Een handreiking rond kinderinspraak en kinderteilname. Onderzoekscentrum Kind en Samenleving, Meise. 1995, pag. 47-48.

2) David Driskell, Creating Better Cities with Children and Youth. A manual for participation. Unesco, Parijs. 2002.

Waarmee?

- > Fototoestel
- > Papier om de foto's op te plakken en van uitleg te voorzien
- > Schrijfgerief
- > Misschien een klein budget om de foto's te ontwikkelen? Of maak je daar een klasactiviteit van?

Aan de slag

Groepsindeling

Je kunt ervoor kiezen om de leerlingen eerst in groepjes van drie of vier te laten nadenken over wat zij als problemen ervaren en welke ideeën er bij hen leven om de school te verbeteren.

Stap 1 - Informeren over opzet en verloop: wat gaan we doen?

Eerst leg je uit wat jullie vandaag gaan doen en waarom jullie foto's gaan nemen. Wat wil je te weten komen? Daarna verduidelijk je wat je met de foto's en de informatie in de foto's achteraf (samen) gaat doen. En wanneer.

Jouw vraag is richtinggevend. Wil je weten hoe de leerlingen hun aankomst of onthaal op school ervaren? Of wil je weten wat ze van de speelplaats vinden? Of wil je weten welke plaatsen op school de leerlingen leuk vinden? Of welke plaatsen voor de leerlingen belangrijk zijn? Of welke plaatsen ze problematisch vinden? Of wil je weten wat volgens de leerlingen de moeite waard is op school, en wat ze graag meer willen zien?

Hoe jonger de kinderen zijn, hoe concreter je je vraag stelt.

Om niet alleen op materiële antwoorden te botsen, vermeld je dat de leerlingen een foto ook zelf mogen uitbeelden om iets te laten zien.

Stap 2 - Werken met het fototoestel: technische snufjes en afspraken maken

Leg de leerlingen uit hoe je met een fototoestel werkt (vinger voor de lens enz.).

Heb je maar één fototoestel? Spreek dan een beurtroelsysteem af, zodat iedereen aan de beurt komt. Heb je meer dan één toestel? Dan kun je de klas opdelen in groepjes die verder onderling alles regelen. Zij kunnen dan bijvoorbeeld zelfstandig een kwartiertje op stap gaan in de school.

Foto's nemen: welke problemen, voorstellen of ideeën leg je vast op foto?

Ofwel denken de leerlingen eerst in groepjes na wat ze willen fotograferen. Ofwel gaan ze onmiddellijk op stap. Inspiratie en ideeën duiken dan vanzelf wel op.

De leerlingen nemen foto's van wat zij belangrijk, speciaal, leuk vinden, afhankelijk van jouw vraag. Met jongere kinderen ga je zelf mee op stap om ze technisch te ondersteunen en tijdens de tocht een aanzet te geven. Zorg ervoor dat je niet vooral jouw foto-ideeën opdringt aan de leerlingen. Je wilt weten wat er bij de leerlingen zélf leeft. Het levert soms verrassende beelden op.

Stellen de leerlingen vragen? Geef dan in je antwoord niet de richting aan van de inhoud die ze volgens jou zouden moeten fotograferen. Verduidelijk alleen het opzet. Jouw vraag die je ze stelt. Dan kunnen ze hun eigen ideeën helemaal vrij uiten.

Stap 3 - Foto's bespreken: wat zie je op de foto's?

De foto's zijn klaar. Werkte je met een polaroid of een digitaal toestel? Dan kun je onmiddellijk starten met de bespreking van de foto's. Anders stel je de bespreking uit totdat je de ontwikkelde foto's hebt.

Nummer de foto's om er achteraf de uitleg bij te kunnen leggen. Daarna bespreek je samen de informatie op de foto's.

Ofwel laat je de leerlingen eerst hun eigen foto's toelichten en mogen de anderen pas daarna reageren of vragen stellen. Ofwel laat je interactie toe tijdens de toelichting: de klas gaat dan meteen discussiëren zodra een aspect van de foto aan bod komt.

Laat elke leerling (of groepje) zijn foto's toelichten:

- > Wat fotografeerde jij?
- > Wat geeft de foto voor jou weer? Wat zegt de foto voor jou?
- > Wat wil je met de foto laten zien?
- > Wat vind je daar belangrijk aan? Of leuk aan?
- > ...

Noteer alle uitleg van de leerlingen die bij de foto hoort. Haal er telkens een hoofdthema uit.

Kunnen je leerlingen al schrijven? Dan kun je voor de bespreking eerst een tussenstap inlassen: de leerlingen een collage laten maken van hun foto's en daar verduidelijking bijschrijven. Of bij ongewenste situaties correcties tekenen om ze te verbeteren. De collages hang je dan op in de klas. Tijdens een rondgang in de klas verduidelijkt elk groepje zijn foto's aan de rest van de klas.

Stap 4 - Genoteerde thema's overlopen: is iedereen nog mee?

Door de thema's te overlopen, toets je tegelijk of alle thema's die de leerlingen noemden genoteerd zijn. En of iedereen het eens is over de betekenis van wat de groepjes noteerden: herkennen alle leerlingen zichzelf in het lijstje?

Dat is vooral belangrijk als je achteraf samen de belangrijkste werkthema's gaat bepalen.

Stap 5 - Stand van zaken opmaken: hoever staan we nu?

In stap 5 maak je samen een stand van zaken op. Daarna plan je het vervolg.

- > Waar staan we nu?
- > Wanneer werken we verder?

Hiervoor kun je een tijdslijn gebruiken (zie pagina 50).

Stap 6 - Manier van werken evalueren: wat vond je ervan?

Ga in een korte nabespreking na wat de leerlingen ervan vonden.

Evaluatievragen:

- > Dedden alle leerlingen mee? Waarom/waarom niet?
- > Wat vond je ervan om je problemen en ideeën met foto's weer te geven?
- > Wat vond je van de bespreking van de foto's?
- > Het verloop: luisterde iedereen naar iedereen? Waarom/waarom niet?
- > ...

Tips

Tips over vragen stellen, modereren en mogelijke valkuilen vind je in hoofdstuk 3 onder 'Ideeën, knelpunten en suggesties verzamelen' en onder 'Prioriteiten bepalen' (pagina 62-66).

Tips over samenwerken en afspraken maken met je leerlingen vind je in hoofdstuk 3 onder 'Informereren over het opzet en verloop' (pagina 52-53).

Ofwel eindig je met een lijst van thema's, ofwel met een lijst van interpretaties, bedenkingen en suggesties rond één thema. In de twee gevallen onderzoek je wat haalbaar is en wat niet, en waarvan je met je leerlingen werk gaat maken. Zie daarvoor hoofdstuk 3, van pagina 67 tot 75.

Deze tekeningen zijn vooral bij jonge leerlingen handig om hun mening over iets te vragen. Bijvoorbeeld over een voorstel of idee dat voorligt. Of bij een tussentijds of eindevaluatiemoment. Ze zijn een mooie aanzet voor een bespreking. Of je gebruikt ze om over voorstellen te stemmen.

Kartonnen bussen waar iedereen zijn ideeën in kwijt kan

de ideeënbus dus niet alleen om meningen en vragen uit de klassen te krijgen, maar ook als middel om met alle klassen – al of niet op hetzelfde moment – te communiceren.

Voor wie?

Elke leerling van kleuter tot zesde leerjaar en alle andere schoolbetrokkenen. Help kleuters of kinderen die nog niet kunnen schrijven om hun kaartjes in de bus te krijgen.

Zet een ideeënbus in elke klas en op alle andere plaatsen waar schoolactoren samen zijn (dus ook in het secretariaat en de ruimte voor klussers en poetsers).

Hoe lang?

De ideeënbussen kunnen gerust het hele schooljaar blijven staan.

In de klas trek je er als leerkracht tijd voor uit in een klasbepreking. Daarover spreek je met je leerlingen af, vóór je met de ideeënbus start.

Op schoolniveau trekken verschillende schoolactoren (directie, leerkrachten, leerlingen) tijd uit voor de bespreking van de schoolonderwerpen. Dat hangt af van je afspraak met de leerlingen over de manier waarop je de thema's bespreekt en behandelt.

Waarmee?

- > Eén kartonnen doos per locatie
- > Notiepapiertjes in twee verschillende kleuren. Bijvoorbeeld blauw voor de klas en wit voor de schoolonderwerpen (dus plaats- en schoolgebonden). Of je werkt met rode, groene en oranje papiertjes: rood voor problemen, groen om iemand een pluim te geven of om te zeggen wat je tof vindt, en oranje voor dingen waarvan je niet goed weet wat je er eigenlijk van moet denken.

Aan de slag

Vóór stap 1 - De opstart: welke vragen moet je eerst uitklaren?

- > Waarom installeer je ideeënbussen?
- > Waar hang je de ideeënbussen op?

Waarom?

Kinderen hebben het recht om thema's die ze belangrijk vinden aan te kaarten en om hun mening te uiten.

Gebruik een ideeënbus als kanaal om agendapunten (ideeën, problemen, voorstellen) bij de kinderen te verzamelen of om te weten te komen wat er bij jou op school leeft.

Ideeënbussen zijn er in alle mogelijke vormen en maten: van eenvoudige kartonnen dozen over ingewikkelde vouwpakketten, echte postbussen tot nestkastjes. Een klasbus werkt het best als ze gedragen wordt door leerlingen én leerkracht. Om een band te creëren tussen de kinderen en de klasbus, is het belangrijk dat je de bus elk jaar opnieuw ontwerpt of beschildert.

In het kader van Milieuzorg Op School (MOS) ontwikkelde de vzw doedèskadèn een sMOSpot die gebaseerd is op de klasbus. De sMOSpot combineert de methodiek van de groene envelop met de klasbus. Aan de ideeënbus hangt een wasknijper waar de leerlingenraad regelmatig een stelling of vraag aanhangt. Je bespreekt de vraag of stelling met de klas, noteert het antwoord of de mening van de klas en deponeert die in de bus. Dan gebruikt de leerlingenraad

- > Wie maakt welke ideeënbus leeg?
- > Hoeveel keer per maand ga je de ideeënbusse leegmaken?
- > Wie leest en onderzoekt de ideeën?
- > Wie bepaalt om met een idee of probleem wel of niet aan de slag te gaan?
- > Hoé bepaal je om al of niet van een idee of probleem werk te maken?
- > Hoe informeer je iedereen (of toch minstens de indiener) over wat er met zijn idee gebeurt?

Stap 2 - Ideeënbusse ophangen: hoe maak je je ideeënbus bekend?

Zorg ervoor dat alle leerlingen en andere schoolactoren goed weten waar en waarom er op je school ideeënbusse hangen. Of vraag elke klas om haar eigen klasbus in elkaar te knutselen. Dat maakt het meer 'hun' bus. Vertel iedereen op school hoe ze de ideeënbusse kunnen gebruiken en wat er met hun ideeën of problemen gebeurt.

Stap 3 - Briefjes stimuleren: hoe hou je leven in je ideeënbus?

Om de ideeënbus levendig te houden, is er een sterke ondersteuning van elke leerkracht nodig. De juf of de meester maakt de leerlingen attent op de bus. Stimuleer je leerlingen bijvoorbeeld om iets dat ze in de klas of in de gang aankaarten, op te schrijven en in de bus te stoppen.

Als leerkracht heb je in je klas geregeld gesprekken over samenleven, regels en afspraken op school en in de klas. In die gesprekken brengen leerlingen geregeld ideeën of visies aan over hoe ze dat samenleven kunnen veranderen, aanpassen of bijsturen.

Ga je dieper in op die opmerkingen? Meestal hangt dat er maar vanaf: komt het jou als leerkracht uit? Past het in je programma of in je planning? Het is logisch en terecht dat je rekening houdt met je lesvoorbereidingen, maar soms raken goede ideeën zo toch verloren of vergeten. In een klas met een ideeënbus krijgt de leerkracht en elke leerling de kans om een idee kort te noteren zodra het opkomt.

Stap 4 - Briefjes bespreken: hoe maken we hier verder werk van?

De vaste afspraak is dat je de inhoud van de ideeënbus samen bekijkt, sorteert (klas- en schoolniveau) en op de juiste plaats bespreekt.

Op Klasniveau

Bespreek ideeën over het klasniveau regelmatig in een kringgesprek. Bekijk dan ook wanneer je van welk voorstel werk gaat maken, en hoe.

Op Schoolniveau

Dient je ideeënbus ook voor ideeën, problemen en voorstellen op schoolniveau? Dan moeten ook die achteraf een uitweg vinden. Spreek bijvoorbeeld af dat de schoolbriefjes naar de leerlingenraad gaan, of dat je er een werkgroep rond opricht. Daarvoor combineer je dus andere overlegvormen met je ideeënbus (zie hoofdstuk 4, 'Overlegvormen', pag. 88). Maak in elk geval vooraf een duidelijke afspraak over waar de voorstellen voor de school gaan terechtkomen.

Twee sleutels tot succes

Koppel de ideeënbus aan het klasgebeuren en geef gevolg aan de briefjes

Soms stelden scholen vast dat de inhoud van de ideeënbusse een beetje bedroevend bleef. Soms zelfs kwam de inhoud na lang genoeg wachten vanzelf naar buiten, onder de vorm van sinaasappelschimmels en broodkorstbacteriën. Dat voorkom je door je ideeënbus serieus te nemen.

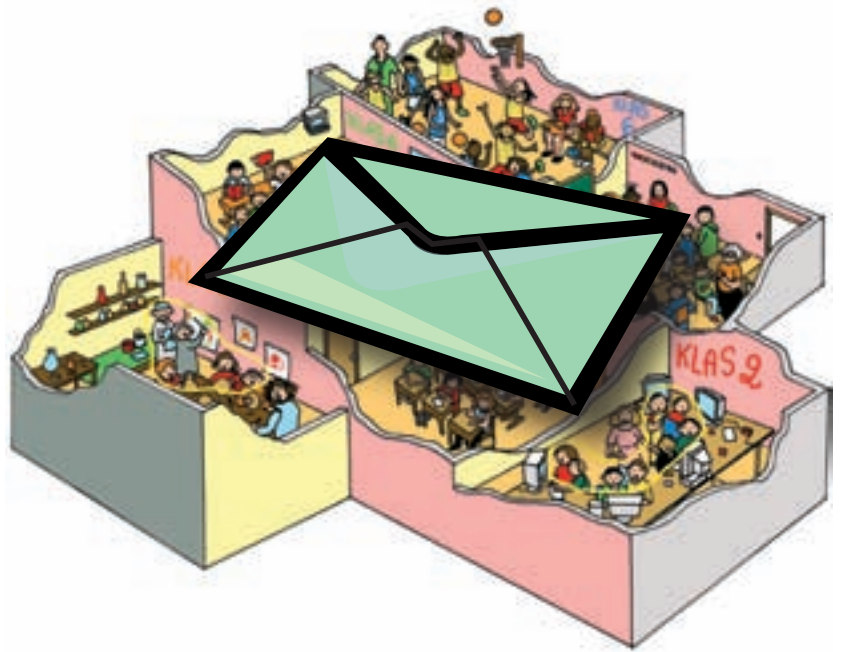
Zorg er ook voor dat je ideeënbus geen excuus wordt om niet meer naar prangende problemen of voorstellen te luisteren of om ze nodeloos uit te stellen. 'Steek het maar in de ideeënbus', mag geen manier worden om je ergens van af te maken.

Een ideeënbus werkt pas goed als klas en school ze ondersteunen. En de ideeën die erin terechtkomen, moeten een vervolg krijgen. Het is belangrijk dat iedereen ervaart dat de school de ideeënbriefjes serieus neemt, dat ze niet zomaar in de prullenmand belanden, dat je met goede ideeën op school iets kunt veranderen. Pas dan heeft een ideeënbus echt zin.

Waarom?

Kinderen hebben het recht om hun mening te geven over alles wat ze aanbelangt. Kinderen hebben het recht om informatie uit te wisselen met elkaar en met volwassenen. Zo kunnen ze hun mening vormen en veranderen.

De methodiek van de groene envelop is handig om alle leerlingen te bevragen over bepaalde onderwerpen, voorstellen of plannen. Iedereen bespreekt op hetzelfde moment hetzelfde onderwerp: de stelling, uitspraak of vraag die in de groene envelop zit. Leerlingen geven hun mening in de eigen klas. Andere actoren, het refterpersoneel bijvoorbeeld, bespreken het onderwerp op de plek waar ze op hetzelfde moment samen zijn.

Eenzelfde onderwerp bespreek je in verschillende klassen tegelijk.

Voor wie?

Elke leerling van kleuter tot zesde leerjaar en alle andere actoren die de school mee maken of meemaken.

Hoelang?

Het hele schooljaar door, telkens als er een thema, een vraag of een voorstel opduikt (bijvoorbeeld in de ideeënbus, een klasgesprek, op de speelplaats). In de klas trekt elke leerkracht er minstens een kwartier tijd voor uit.

Waarmee?

- > Een grote groene envelop per klas. Belangt het thema ook andere schoolactoren aan? Schoonmaak- of keukenpersoneel? De oudervereniging? Dan krijgen ook die een groene envelop.

Aan de slag

Vóór stap 1 - De opstart: welke formule gebruik je?

De directie, een andere verantwoordelijke of een werkgroepje van volwassenen en kinderen formuleren de stelling, de vraag of het voorstel.

Probeer eerst een antwoord te geven op deze vragen:

- > Wie bepaalt de inhoud van de groene envelop?
- > Wie mag een stelling, uitspraak of vraag opstellen?
 - De directeur?
 - De leerlingen?
 - De leerkrachten?
 - De ouders?
 - Het keukenpersoneel?
 - ...?

Mogen ook de leerlingen bepalen wat er in een groene envelop terecht komt? Hoe dan? Hoe krijgen ze dat te horen? Wie motiveert of stimuleert ze daarvoor? En hoe?

- > Wie is de eindverantwoordelijke voor de inhoud van de groene envelop?

- > Steek je een regelmaat in het 'groene-envelopmoment'?
Komt de groene envelop tweewekelijks? Een keer per maand?
- > Hoe wissel je de informatie uit de gespreksrondes in de klassen uit? Telkens op dezelfde manier? Of bepaal je dat per thema? Werk je hiervoor met reporters, een toneelvoorstelling of tentoonstelling, borden op de speelplaats?
- > Welke afspraken maak je onder leerkrachten over klasbespreking en uitwisseling?
- > Wie bepaalt wat de eindbeslissing is of welk gevolg je daaraan gaat geven (als dat van belang is)?
- > Hoe wordt iedereen geïnformeerd over wat er uiteindelijk gebeurt of beslist wordt?

Stap 1 - Stelling formuleren: waarover gaat het?

De directie of andere verantwoordelijke formuleert een stelling op een manier die een gesprek in de klas of daarbuiten stimuleert.

Voorbeelden van stellingen, uitspraken en vragen die hiervoor al gebruikt werden:

- > Als we meer huiswerk krijgen, dan leren we meer.
- > Om pesten tegen te gaan, kunnen we of meer straf geven of meer speelgoed.
- > Er wordt te weinig gedanst en gezongen op onze school.
- > De toiletten kunnen / moeten / mogen properder.
- > Is een klimrek of een skateramp gevaarlijk op school?
- > Als de school mooi versierd is, dan is het leuker om naar school te komen.
- > We gaan opnieuw een project doen rond een bepaald thema. Welk thema?
- > Hoe zou een leuk schoolfeest op een zaterdag er volgens jullie uitzien?
- > Een uitstap moet altijd iets leerrijks bevatten. Wanneer is een uitstap voor jou geslaagd?

Stap 2 - Groene enveloppen verspreiden en de stellingen bespreken in de klas: wat vinden jullie hiervan?

De stelling gaat in de envelop. Tijdens de speeltijd of voor de schooldag begint, hangt iemand de groene envelop op in de klassen. Op een goed zichtbare plaats.

Spreek met het team af dat iedereen de stelling op hetzelfde moment in zijn klas of groep bespreekt. Vraag aan de leerkrachten om daar bijvoorbeeld een kwartiertje voor uit te trekken.

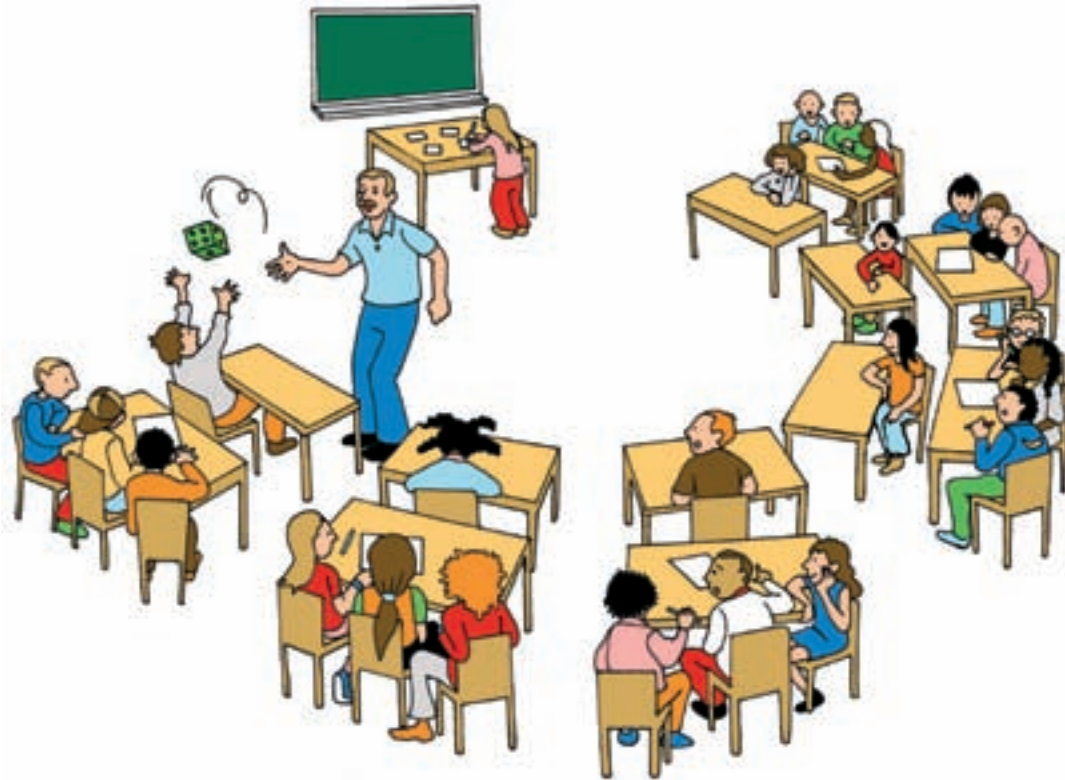
Stap 3 - Terug naar afzender: wat antwoordt je groep?

Elke klas noteert haar antwoord op de stelling en bezorgt het 'terug aan afzender'. Die houdt rekening met de besluiten als hij zijn plan opstelt of zijn beslissing neemt.

Je kunt dezelfde envelop (of een ander kleurtje) gebruiken om de klassen te laten weten wat alle groepen ervan dachten.

Stap 4 - Terugkoppelen: wat doet de afzender met de antwoorden?

Een belangrijke stap. Voor alle schoolactoren is het belangrijk dat de afzender gevolg geeft aan wat er uit de groeps gesprekken komt. Het envelopmoment moet meer zijn dan zomaar een gespreksmoment. Alle schoolactoren moeten ervaren dat hun mening ernstig genomen wordt, dat er iets mee gebeurt.

Leerlingen schrijven hun thema's op kaartjes die je in de klas bespreekt.

Waarom?

Kinderen hebben het recht om thema's die ze belangrijk vinden naar voor te brengen. Kinderen hebben ook het recht om hun mening en ervaringen te uiten en uit te wisselen.

Het doel van deze methodiek is: bij leerlingen thema's (ideeën, problemen of voorstellen) verzamelen die zij belangrijk vinden. Of je verzamelt informatie over de verschillende thema's die kinderen bezig houden. Of je wilt te weten komen hoe zij tegen een thema aankijken, wat zij er zich bij voorstellen en welke ideeën zij er rond hebben.

De essentie is dat iedereen de kans krijgt om een idee, bekommernis of voorstel op een kaart te schrijven. Om het leuker te maken, koppelen we er een spelelement aan.

Voor wie?

Leerlingen die kunnen schrijven. Dat kan met beperkte woorden (en zelfs schrijffouten).

Hoe lang?

50 minuten

Waarmee?

- > De inkleurposter die je verknipt in even veel gelijke delen als er groepjes (zes) zijn. Elk deel vormt een puzzelstuk.
- > Kaartjes: acht kaartjes per groepje, die samen het puzzelstuk vullen
- > Eén balpen per groepje (zes in totaal)
- > Een dobbelsteen (eventueel met de woorden 'mee weten', 'meedenken', 'meepraten', 'meebeslissen', 'meedoen', 'Joker')

* Deze werkvorm werd ontwikkeld door het Centrum Informatieve Spelen in het kader van het schoolparticipatieproject

- > Naamkaarten om de groepen aan te duiden, met dezelfde woorden of cijfers (6 is dan de joker) als de dobbelsteen: 'mee weten', 'meedenken', 'meepraten', 'meebeslissen', 'meedoen'.
- > Dertien tafels en één stoel per leerling
Deze fiche gaat ervan uit dat je je klas opdeelt in zes groepjes. Daar kun je natuurlijk in variëren.

Aan de slag

Stap 0 - Voorbereiding: alles klaarzetten

Tafels herschikken

Stel de tafels op in een dubbele U: een buitenste U met zes 'achtertafels' en een binnenste U met zes 'voortafels'. Centraal in de U-vorm zet je een grote 'midentafel' (zie ook de tekening hierboven).

Materiaal verdelen

Op elke achtertafel leg je een puzzelstuk en een balpen. Op het puzzelstuk passen acht kaartjes. Op de midentafel liggen 48 van die blanco kaartjes. De dobbelsteen ligt in de opening van de U.

Stap 1 - Informeren over opzet en verloop: wat gaan we doen en hoe?

Eerst leg je uit wat jullie vandaag gaan doen en waarom jullie een spel gaan spelen. Wat wil je als leerkracht te weten komen? Daarna verduidelijk je wat je met de voorstellen en de informatie achteraf (samen) gaat doen. En wanneer.

Je wilt vooral weten welke problemen of ideeën er bij de leerlingen leven en je wilt dat op een leuke manier doen. Het spelelement is: zo snel mogelijk je puzzelstuk vol krijgen met geschreven kaartjes. Het groepje dat zijn puzzelstuk het eerst gevuld krijgt met kaartjes wint. Op de kaartjes schrijven de leerlingen problemen of haalbare ideeën voor de klas of de school. Daarna kies je samen een paar voorstellen om te onderzoeken of het kan en of iedereen er achter staat. Is dat oké? Dan maken we er samen werk van (zie ook hoofdstuk 3, 'Informeren over opzet en verloop', voor tips en aandachtspunten).

Stap 2 - Groepen indelen, groepsnamen en speluitleg geven: hoe kom je aan kaartjes?

Verdeel de leerlingen in zes groepjes. Elk groepje krijgt een voor- en een achtertafel. Eén kind zit aan de voortafel, de rest van de groep aan de achtertafel.

Elk groepje kiest een woord (of aantal ogen) van de dobbelsteen - mee weten, meedenken, meepraten, meebeslissen, meedoen: dat is hun groepswoord of groepsnaam. Zet een naamkaart op elke voortafel.

Leg de leerlingen uit hoe ze aan kaartjes komen:

- > De voorspelers (de leerlingen aan de voortafels) van elke groep gooien om de beurt met de dobbelsteen.
- > Komt de dobbelsteen tijdens jouw beurt op je groepswoord of op de joker terecht? Dan mag het kind dat aan de voortafel zit naar de midentafel lopen en daar een voorstel of probleem op een kaart schrijven. Per beurt mag je niet meer dan twee kaartjes invullen.
- > Ondertussen spelen de andere groepen verder: dobbelsteen doorgeven, gooien, niet op het groepswoord of niet op de joker = beurt overslaan, volgende groep gooit enz.
- > Gooit een groep zijn groepswoord of de Joker? Dan zit de tijd voor de leerling aan de midentafel erop. De voorspeler van een andere groep tikt de middenspeler weg, en die moet naar zijn eigen groep terug. Heb je nog maar één kaartje ingevuld? Dan mag je naar je groep maar één kaartje meenemen. Je bespreekt de kaart(en) met je groep en legt ze op het puzzelstuk.
- > De ploeg die het eerst haar puzzelstuk vol kaartjes heeft, wint.
- > De andere groepjes krijgen dan even veel blanco kaartjes (om hun puzzelstuk te vullen) en genoeg tijd om hun voorstellen nog op te schrijven.

Het is de bedoeling dat de groepsleden (terwijl ze wachten om aan de beurt te komen) samen nadenken over welke problemen, ideeën of voorstellen ze op de kaartjes gaan schrijven. Ze bereiden dus in hun groep de voorspeler voor, zodat die aan de midentafel snel twee kaartjes ingevuld krijgt.

Stap 3 - Alle kaartjes overlopen: wat staat er allemaal op?

Leg alle puzzelstukken met de kaartjes samen op de middentafel en bespreek ze met de hele klas. Elk groepje licht één voor één elk voorgesteld probleem, idee of voorstel toe.

- > Wat schreef jij?
- > Wat hoop je daarmee te veranderen?
- > Wat vind je daar zo belangrijk aan?
- > ...

Alle problemen, ideeën en voorstellen schrijf je op één blad.

Overloop op het einde nog eens alle thema's om zeker te zijn dat de genoemde thema's allemaal op papier staan. Dat is belangrijk voor later (een ander lesuur) als je bijvoorbeeld prioritaire thema's gaat kiezen om rond te werken.

Stap 4 - Stand van zaken opmaken: hoever staan we nu?

In stap 4 maak je samen een stand van zaken op. Daarna plan je het vervolg.

- > Waar staan we nu?
- > Wat moeten we nog doen?
- > Wanneer werken we verder?

Stap 5 - Evalueer samen de manier van werken

Ga in een korte nabespreking na wat de leerlingen ervan vonden.

Evaluatievragen

- > Deden alle leerlingen mee? Waarom/waarom niet?
- > Wat vond je ervan om via kaartjes en in groep je ideeën te uiten?
- > Hoe verliep het in de groepjes? Luisterden jullie naar elkaar? Waarom/waarom niet?
- > ...

Tips

Tips over vragen stellen, modereren en mogelijke valkuilen vind je in hoofdstuk 3 onder 'Ideeën, knelpunten en suggesties verzamelen' en onder 'Prioriteiten bepalen' (pagina 58-66).

Tips over samenwerken en afspraken maken met je leerlingen vind je in hoofdstuk 3 onder 'Informereren over opzet en verloop' (pagina 52-53).

Ofwel eindig je met een lijst van thema's, ofwel met een lijst van interpretaties, bedenkingen en suggesties rond één thema. In de twee gevallen onderzoek je wat haalbaar is en wat niet, en waarvan je met je leerlingen werk gaat maken. Zie daarvoor pagina 67-75.

Maak de stappen die je met je leerlingen zal afleggen visueel zichtbaar in de klas met de timing erbij.
Zie brochure pagina 44-45 en 49-50.

Leerlingen onderzoeken de haalbaarheid van hun voorstel.

Waarom?

Kinderen hebben het recht om informatie te krijgen of bekend te maken en om hun mening uit te drukken.

Het doel van deze methodiek is: samen met de leerlingen meer informatie inzamelen over een probleem, idee of voorstel. Dat doe je om duidelijk te maken wat de mogelijkheden en beperkingen zijn, en om de haalbaarheid te toetsen (zie pag. 67-70).

Voor wie?

Leerlingen die 'kunnen' lezen en schrijven. De methodiek is zeker vlot toe te passen bij leerlingen vanaf het vierde leerjaar. Voor jongere kinderen kun je de methodiek aanpassen, en meer ondersteuning voorzien.

Hoe lang?

Ongeveer een half uur voor elk detectivegroepje.

Waarmee?

- > Detectiveschrift met vragen per voorstel
- > Schrijfgerief
- > Eventueel organigram van de school (zie fiche organigram)

Je kunt de hele onderzoeksopdracht leuk inkleden door bijvoorbeeld petten te voorzien, een vergrootglas of een onderzoekstas.

Aan de slag

De vertreksituatie is: jij en je leerlingen kozen thema's (problemen, ideeën, voorstellen) waarvan jullie werk willen maken.

Groepsindeling

Laat je leerlingen het thema kiezen dat ze het liefst onderzoeken. Per thema ontstaat er zo een werkgroepje, een detectivegroepje. Een zestal leerlingen per groepje is nog net werkbaar.

Stap 1 - Informeren over opzet en verloop: wat gaan we uitzoeken en hoe?

Je kunt het gesprek inleiden met de vraag 'wat is een detective?' of 'wat doet een detective?'

Dan zoek je samen met de leerlingen naar bekende voorbeelden: detectives die ze kennen van tv-series en stripverhalen.

Leg de leerlingen uit wat jullie vandaag doen, waarom zij detectives zijn. Daarna verduidelijk je wat je met de informatie achteraf (samen) gaat doen. En wanneer.

Het is de bedoeling dat elk detectivegroepje met jouw steun de haalbaarheid van zijn voorstel onderzoekt. Eerst werk je in de klas per detectivegroepje. Je werkt rond vragen om een beter zicht te krijgen op de voorstellen. Gebruik de vier hoofdvragen die elke detective stelt:

1. Wat weten we al?
2. Wat weten we (misschien) nog niet?
3. Waar kunnen we die ontbrekende informatie vinden?
4. Wie gaat welke informatie zoeken en wanneer?

Nadat alle detectivegroepjes deze vragen in hun detectiveschrift beantwoordden, plan je samen een aantal onderzoeksopdrachten. Je plant waar je naartoe moet en wat je moet doen om de ontbrekende informatie te zoeken.

Stap 2 - Voorbereiden in de klas: wat weten we al?

De leerlingen zitten met hun detectivegroepje rond een tafel. Elk groepje krijgt een detectiveschrift (zie de kopieerbare bladen 'detectiveschrift' achteraan). Ze schrijven er de namen van alle groepsleden op.

Ze behandelen elke hoofdvraag met de bijvragen afzonderlijk. Hebben ze één hoofdvraag samen helemaal besproken? Dan schrijven ze in hun detectiveschrift de antwoorden rond hun eigen voorstel. Als leerkracht illustreer je de vragen best met een voorbeeld om de leerlingen te laten zien waarover de vragen gaan.

Je zoekt dus nog geen antwoorden voor elk voorstel, maar je verduidelijkt alleen de vragen die elke detectivegroep gaat beantwoorden.

Volg de vragen in het detectiveschrift.

Wat weten we al?

Deze vraag gaat over informatie die al in onze hoofden zit. Dat is al heel wat! Om deze vraag te beantwoorden kunnen we terugrijpen naar eerdere gesprekken in de klas.

Aan de leerlingen vraag je om per detectivegroepje neer te schrijven **welk voorstel** zij onderzoeken.

Bijvoorbeeld: Meer documentaires bekijken. Strips in de bibliotheek. Een project over beroepen, een leerlingenraad oprichten, dansen tijdens de middagpauze, geld inzamelen voor een leerling met een ongeneeslijke ziekte, gangen opfleuren.

We weten ook al **voor wie** ons voorstel bedoeld is.

Wie heeft er iets aan als we het voorstel uitwerken? Wie gaat er verandering van onder vinden?

Bijvoorbeeld: onze klas, de hele school, de ouders, een kleine groep leerlingen van de school (bijvoorbeeld bij dansen tijdens de middagpauze).

Misschien weet je ook al wat de **anderen van het voorstel denken**.

Van de leerlingen in de klas weten we het uit de bespreking van de voorstellen. Misschien hebben de leerlingen er al met anderen op school over gepraat? Ook dat kunnen ze dan noteren.

Het detectiveschrift invullen

De leerlingen denken in hun groepje na over wat ze al weten. Ze grijpen terug naar de gesprekken en discussies in de klas, toen ze het voorstel kozen. En naar hun eigen ervaringen en kennis. Ze schrijven alles op in hun detectiveschrift.

Stap 3 - Voorbereiden in de klas: wat moeten we nog meer weten?

Nadat de leerlingen hoofdvraag 1 beantwoordden, licht je hoofdvraag 2 toe.

Zeker om vragen rond 'Wat weten we nog niet' te beantwoorden, is het belangrijk dat je de leerlingen uitlegt dat de bijvragen anders zijn voor elk voorstel dat de detectivegroep onderzoekt. Soms is een vraag uit het detectiveschrift minder relevant. Soms ontbreekt er een vraag: die voegen we dan zelf toe op het einde. Illustreer dat met eenvoudige voorbeelden over plaats en geld.

Wat weten we misschien nog niet?

Is het voorstel **wettelijk** toegelaten?

Mag het van de wet? Zijn er voorwaarden aan verbonden? Moet je bijvoorbeeld eerst een verzekering nemen?

Hoeveel **geld** kost dit voorstel?

Is er geld nodig? Waarvoor? Hoeveel geld hebben we nodig? Is er geld? Waar of hoe gera- ken we aan dat geld? Iets organiseren? De directie?

Hebben we **plaats** nodig voor het voorstel uit te voeren?

Hieronder vallen alle vragen die met plaats of ruimte te maken hebben.

Waar gaat het door? Waar is er plaats vrij? Waar kun je het plaatsen? Waar gaan jullie naartoe?

Welk **materiaal** hebben we nodig?

Materiaal kun je heel ruim opvatten. Het gaat niet alleen over een hamer, verf of een tafel, maar ook over bijvoorbeeld een bus inleggen, kopieën die je moet maken, een boeken- plank om de strips op te zetten.

Hoeveel **tijd** vraagt het om dit voorstel uit te voeren?

Ook hierover kun je heel wat vragen stellen. Tijd voor het voorstel zelf: hoeveel tijd heb- ben we nodig om het voorstel uit te werken? Wanneer willen of mogen we eraan werken? Hoelang willen we dat doen (die danslessen bijvoorbeeld)? Hoeveel weken, maanden, dagen gaat dat door? Om de hoeveel weken komen we samen? Wanneer willen we starten? Wanneer willen we het voorstel klaar hebben?

Wat **kunnen we zelf** met de klas oplossen of realiseren?

Hier kan het ook gaan over vaardigheden. Bijvoorbeeld: wat moeten we kunnen om het voorstel zelf uit te werken of op te lossen? Schilderen? Kunnen we dat leren?

Wie **hebben we nodig** om het voorstel uit te werken?

Het kan hier gaan over mensen in en buiten de school. Bijvoorbeeld: ouders, andere leer- lingen, leerkrachten of klassen, buurtbewoners, een architect.

Het kan ook gaan over vragen als: wat moeten we waar ter bespreking of ter goedkeuring voorleggen? Wie moet het mee ondersteunen? Wie moet zeker op de hoogte zijn?

Zijn er **nog dingen die we moeten weten? Wat?**

Misschien kwamen niet alle vragen aan bod die belangrijk zijn voor het voorstel? Wat vragen we ons nog meer af?

Het detectiveschrift invullen

Vraag de leerlingen om in hun groepje na te denken over de vragen. Maak duidelijk dat je meer dan ja- en nee-antwoorden nodig hebt. Dat ze grondig moeten overleggen met elkaar en dat ze bij jou terecht kunnen als ze nog vragen hebben of iets niet begrijpen.

Stap 4 - Voorbereiden in de klas: waar kunnen we de ontbrekende informatie vinden?

Nadat de leerlingen de vragen oplosten, zien we welke informatie we nog nodig hebben. Vraag de leerlingen om op te schrijven waar of bij wie ze die informatie kunnen vinden.

Stap 5 - Voorbereiden in de klas: wie gaat welke informatie zoeken en wanneer?

De hoofdvraag is nu: wat moeten we zelf doen om aan die informatie te geraken?

Welke activiteiten en acties plannen we daarvoor? Wie doet concreet wat?

Wie bezoeken we? Wie bellen we op? Wie sturen we een e-mail of een brief? Wat staat erin? Wanneer doen we dat?

Het detectiveschrift invullen

Elk detectivegroepje bespreekt de vraag en schrijft in het detectiveschrift wat ze concreet gaan doen en wie van hun groepje dat gaat doen.

Samen met de hele klas de geplande opdrachten overlopen

Elk groepje vertelt wat ze tegen de volgende 'bijeenkomst' onderzoeken en hoe ze dat gaan doen. De rest van de klas - jijzelf inbegrepen - kan ze dan nog extra tips geven.

Maak je afspraken heel concreet en duidelijk. Tegen wanneer moeten ze de extra informatie bij elkaar krijgen? Kunnen ze er in de uren aan werken? Wanneer kunnen ze bij jou terecht voor ondersteuning? Het is de bedoeling dat ze alle informatie in hun detectiveschrift schrijven, zodat er niets verloren gaat.

Stap 6 - Stand van zaken opmaken: hoever staan we nu?

In stap 6 maak je samen een stand van zaken op. Daarna plan je het vervolg.

- > Waar staan we nu?
- > Wat moeten we nog doen?
- > Wanneer werken we verder? Wanneer bespreken we de informatie die jullie als detectives verzamelden?
- > Wat gebeurt er daarna?

Tips

Tips over vragen stellen, modereren en mogelijke valkuilen vind je in hoofdstuk 3 onder 'Ideeën, knelpunten en suggesties verzamelen' en onder 'Prioriteiten bepalen' (pagina 58-66).

Tips over samenwerken en afspraken maken met je leerlingen vind je in hoofdstuk 3 onder 'Informereren over het opzet en verloop' (pagina 52-53).

Extra uitleg en tips over 'Meer informatie inwinnen over de haalbaarheid' en 'De mening en advies van anderen vragen in en buiten de school' vind je in hoofdstuk 3, pagina 67-75.

Wie zit er in ons detectivegroepje?

.....

1. Wat weten we al?

Schrijf op wat het voorstel is:

.....
.....
.....
.....
.....

Schrijf op voor wie het voorstel bedoeld is:

.....
.....
.....
.....
.....

Schrijf op wat de anderen van het voorstel denken:

.....
.....
.....
.....
.....

Schrijf op wat je nog meer weet over het voorstel:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Wat weten we misschien nog niet?

Is het voorstel wettelijk toegelaten?

.....
.....
.....
.....
.....

Hoeveel geld kost het voorstel?

.....
.....
.....
.....
.....

Hebben we plaats nodig voor het voorstel?

.....
.....
.....
.....
.....

Welk materiaal hebben we nodig om het voorstel uit te voeren?

.....
.....
.....
.....
.....

Hoeveel tijd vraagt het om het voorstel uit te voeren?

.....
.....
.....
.....
.....

Wat kunnen we zelf met de klas oplossen of realiseren?

.....
.....
.....
.....
.....

Wie hebben we nodig om het voorstel uit te voeren?

.....
.....
.....
.....
.....

Zijn er nog dingen die we moeten weten? Wat?

.....
.....
.....
.....
.....

3. Waar kunnen we de ontbrekende informatie vinden?

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....

4. Wie gaat welke informatie zoeken en wanneer?

Overloop de drie andere grote vragen en bepaal zo wat je gaat doen om de informatie die je nog nodig hebt te vinden.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Overleggen rond een placemat

Elk kind kiest vier onderwerpen. Het einddoel is om te komen tot vier onderwerpen waar iedereen zich in herkent.

Waarom?

Kinderen hebben het recht om thema's die ze belangrijk vinden naar voor te brengen. Kinderen hebben ook het recht om hun mening en ervaringen uit te wisselen, mee te praten en mee te beslissen.

Het doel van deze methodiek is samen met de leerlingen te overleggen en te kiezen. Ze stappen over van een lijst met 'onderwerpen van mijn voorkeur' naar een lijst met 'onderwerpen van onze voorkeur'. Dankzij de placemat krijgen de leerlingen - en jij ook - inzicht in wat er bij de anderen leeft, en leren ze ook rekening te houden met de mening van de anderen.

Een placemat gebruik je in je klas, in de leerlingenraad of in een werkgroep, als start of als middenstap. De methodiek is nuttig als mensen moeten kiezen en je graag iedereen aan bod ziet komen. Uit de hele lijst van klasvoorstellen kiezen je leerlingen wat zij het belangrijkste vinden. Om één specifiek probleem op te lossen of één idee aan te pakken.

Voor wie?

Het handigst en snelst met kinderen die kunnen schrijven. Dat kan met beperkte woorden (en zelfs schrijffouten). Als je de kinderen knipsels in hun eigen vlak laat plakken of laat tekenen, kun je de methodiek al vanaf het eerste leerjaar gebruiken, met wat meer ondersteuning.

Het best werk je met groepjes van telkens vier personen aan één placemat. Of je zet twee personen aan elke kant: dan werk je met acht leerlingen.

Hoe lang?

50 minuten.

Gemiddeld hebben leerlingen een kwartiertje nodig om binnen hun groep tot een akkoord te komen over wat ze allemaal belangrijk vinden. Gaat het over ingewikkelde thema's? Of zijn de leerlingen niet echt gewoon om met elkaar te overleggen? Dan duurt het proces van informatie-uitwisseling en overleg wat langer.

Alle groepsprioriteiten samen leggen, bespreken en selecteren neemt met de hele klas of werkgroep ongeveer een half uur tijd in beslag.

* Mariët Förrer, Brenda Kenter en Simon Veenman. Coöperatief leren in het basisonderwijs. CPS, onderwijsontwikkeling en advies, Amersfoort, 2003, pag. 80-82.

Waarmee?

- > Schrijfgerief
- > 1 kopie van de uitvergrote placemat per vier leerlingen of één groot vel papier als je de leerlingen zelf de placemat laat tekenen
- > Een groot bord of grote vellen papier voor de bespreking

Aan de slag

Groepsindeling

Verdeel de kinderen in groepjes van vier. Elk groepje krijgt een placemat en legt die in het midden van de tafel.

Stap 1 - Informeren over opzet en verloop: hoe werkt het?

Na je uitleg over wat jullie vandaag doen en waarom, verduidelijk je hoe je met de placemat werkt. In de zijvakken komen de onderwerpen die iedereen zelf kiest. In het middenvak de onderwerpen waarover de groep zich uitsprak.

Proefopdracht

Je kunt stap 1 inleiden met een kleine proefopdracht.

Voorbeeld van een proefopdracht

Schrijf in het vak onderaan je vier lievelingsgerechten. In het middenvak komen in volgorde de vier gerechten die de hele groep het lekkerst vindt. Zo leren de kinderen over eenvoudige onderwerpen met elkaar te overleggen. Daarna gaat het dan over de opdracht.

Stap 2 - Individueel werken: wat vind je zelf?

In stap 2 noteert elke leerling zijn eigen ideeën en voorstellen in zijn hoek van de placemat.

Afhankelijk van je startsituatie verschilt je beginvraag. Stelde je met de hele klas of met een werkgroep al een lijst van thema's op? Dan kiezen de leerlingen uit de lijst (op het bord) de vier thema's die zij zelf het belangrijkste vinden (zie pag. 58).

Anders stel je je gerichte vraag. Vraag de leerlingen wat je van hen wilt weten. Bijvoorbeeld: 'Wat wil jij graag veranderen aan de inrichting van onze klas?' Of: 'Denk eens na over een toets na het weekend en schrijf in vier punten op wat je daar goed of slecht aan vindt.'

Stap 3 - In groep discussiëren: wat vinden jullie samen het belangrijkste?

Na het individuele denkwerk verduidelijkt elk groepslid zijn schrijfsels, ideeën of voorstellen voor de andere leden van zijn groep. Ze vertellen elkaar waarom ze hun ideeën belangrijk vinden. Ze argumenteren en overleggen. Het opzet is om in het middenvak de vier - of meer of minder - ideeën of voorstellen te schrijven die de groep het belangrijkste vindt.

Stap 4 - 'Resultaten' bespreken: is iedereen nog mee?

Alle groepjes lezen de resultaten die in hun middenvak staan voor en lichten hun keuzes toe. 'Wat vind je daar zo belangrijk aan?'

Jij noteert de ideeën, voorstellen, problemen op het bord.

Door de thema's te overlopen, toets je tegelijk of alle thema's die de leerlingen noemden genoteerd zijn. En of iedereen het eens is over de betekenis van wat de groepjes noteerden: herkennen alle leerlingen zichzelf in hun lijstjes?

STAP 5 - Stand van zaken opmaken: hoever staan we nu?

In stap 5 maak je samen een stand van zaken op. Daarna plan je het vervolg.

- > Waar staan we nu?
- > Wanneer werken we verder?

Hiervoor kun je een tijdslijn gebruiken (zie pagina 50).

STAP 6 - Manier van werken evalueren: wat vond je ervan?

Ga in een korte nabespreking na wat de leerlingen ervan vonden.

Evaluatievragen:

- > Deden alle kinderen mee? Waarom/waarom niet?
- > Wat vond je ervan om met de placemat te werken?
- > Wat vond je van de bespreking met de hele groep?
- > Het verloop: luisterde iedereen naar iedereen? Waarom/waarom niet?
- > ...

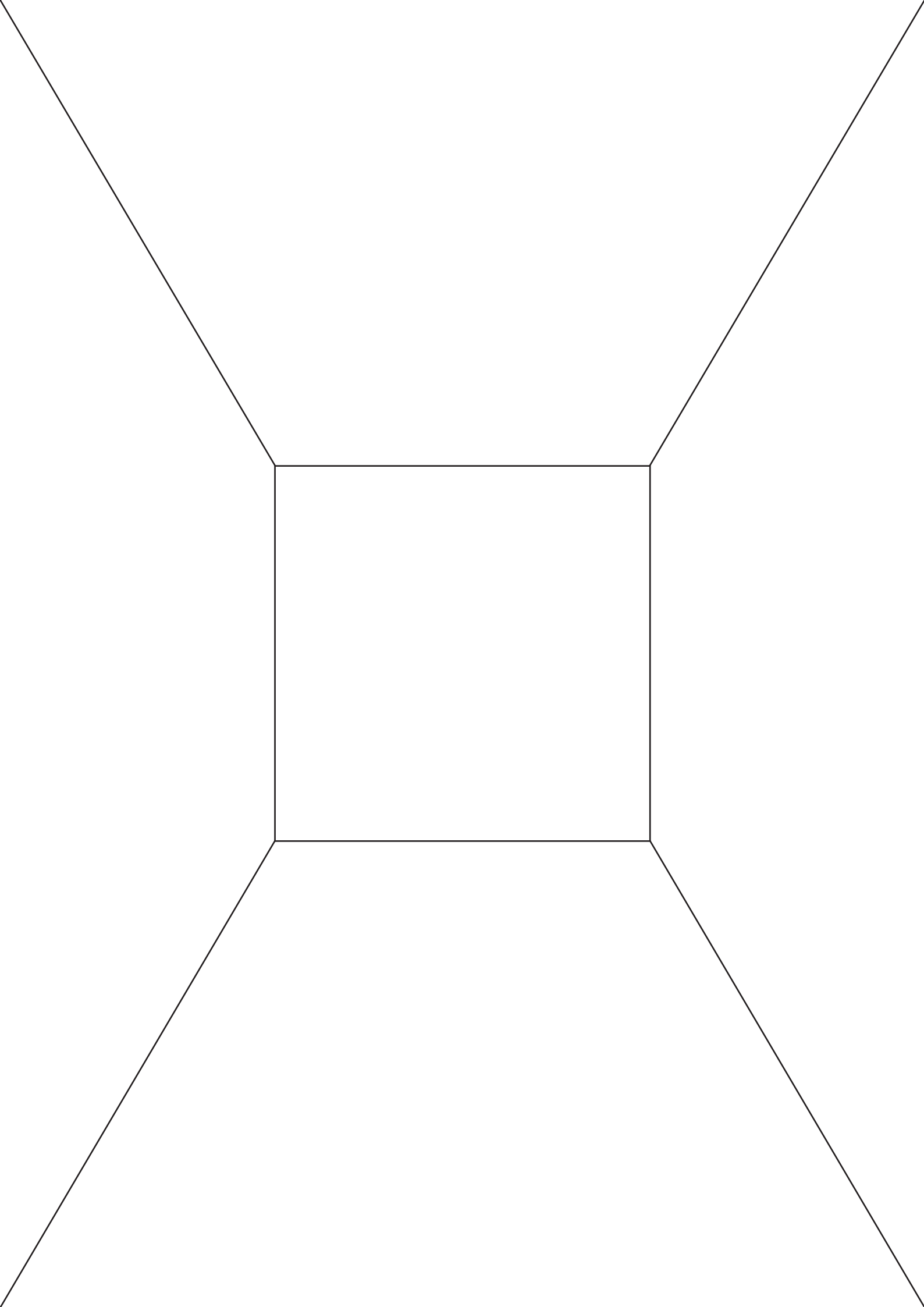
Het overleg kan heel wat stof doen opwaaien over hoe een beslissing tot stand komt. Dat kan op zich ook onderwerp van gesprek worden.

Tips

Tips over vragen stellen, modereren en mogelijke valkuilen vind je in hoofdstuk 3 onder 'Ideeën, knelpunten en suggesties verzamelen' en onder 'Prioriteiten bepalen' (pagina 58-66).

Tips over samenwerken en afspraken maken met je leerlingen vind je in hoofdstuk 3 onder 'Informereren over het opzet en verloop' (pagina 52-53).

Ofwel eindig je met een lijst van thema's, ofwel met een lijst van interpretaties, bedenkingen en suggesties rond één thema. In de twee gevallen onderzoek je wat haalbaar is en wat niet. Zie daarvoor hoofdstuk 3, van pagina 67 tot 75.

Leerlingen en andere schoolactoren noteren hun ervaringen en suggesties op 'dit kan anders'-prikkers.

Waarom?

Kinderen hebben het recht om invloed uit te oefenen op de plaatsen die voor hen van belang zijn. Vraag hun suggesties als ervaringsdeskundigen.

Met 'dit kan anders'-prikkers worden kinderen, jongeren en alle andere betrokkenen ondervraagd op en over de plaatsen waar ze regelmatig zijn. Bedoeling is dat ze vanuit hun ervaring op een

plek aangeven hoe we het daar anders kunnen organiseren of aanpakken. Deze participatiemethodiek streeft naar 100 % participatie van alle betrokkenen, dus niet enkel de leerlingen. Deelnemers oefenen bij deze methodiek invloed uit op het reilen en zeilen van de school of van een activiteit, project of traject. Ze brengen de initiatiefnemer informatie aan als ervaringsdeskundige.

Voor wie?

Voor iedereen die iets met de school te maken heeft: de kinderen, alle personeelsleden (ook poetspersoneel, klusdienst, secretariaat), de ouders.

Hoe lang?

Nadat de plaatsen geselecteerd zijn, kan de rondgang langs de verschillende prikkers snel gaan: een tot twee lesuren, afhankelijk van het aantal te bezoeken prikkers. Verwerk de informatie op de prikkers het best binnen één week, zodat de betrokkenheid groot genoeg blijft.

Hou het aantal prikkers overzichtelijk in aantal. Je organiseert beter op verschillende momenten tijdens het schooljaar een rondtocht.

Waarmee?

- > Papier
- > Als er geen muur is, een houten stok met een plaat met een wit blad erop
- > Stiften

Aan de slag

Stap 1 - Plaatsen observeren en uitkiezen

Ga met de leerlingenraad of met een andere werkgroep na wie welke ruimtes gebruikt. Daarvoor kun je de 5W's gebruiken: **Wie is Waar, Waarom en Wanneer, en Wat doet die daar?** Bekijk bijvoorbeeld in de speeltijd of een ander vrij moment van op de hoogste verdieping het doen en laten van iedereen.

Stap 2 - Virtuele plaatsen afbakenen

Elke school organiseert ook veel 'andere activiteiten': de sportdag, het medisch onderzoek, 'schrijf ze vrij'-dag, bezoek aan bibliotheek of containerpark... Ga met de raad of werkgroep na in welke mate iemand invloed kan uitoefenen op deze activiteiten. Maak van deze activiteiten ook prikkers. Organiseer bijvoorbeeld in de sportzaal een galerij van externe activiteiten.

Stap 3 - 'Dit kan anders'-prikkers prikken en rondgang organiseren

Op plekken die de participanten regelmatig bezoeken, zet je 'dit kan anders'-prikkers. Die prikkers zijn niet meer dan een wit blad tegen een muur of op een prikker.

Informeer de deelnemers over opzet en verloop van de activiteit (zie ook de werkmap op pagina 49). Ga daarna met je deelnemers op bezoek bij alle prikkers en noteer wat ze liever anders zien op die plek. Een volgende groep bezoekers noteert nog meer suggesties of gaat in op de suggesties die andere groepen al eerder noteerden.

Afhankelijk van de vaardigheden van je kinderen en van je eigen leerkrachtenstijl kun je de stift uit handen geven. Let extra op de leesbaarheid voor de volgende groepen en verwerkers.

TIP: De motivatie van de kinderen neemt toe als je aan deze activiteit een soort zoektocht koppelt. Quizvragen (foto's), macro-opnames van andere plekken of een klassieker: de kinderfoto's van de volwassene.

Stap 4 - Verwerken

Verwerk de ingezamelde informatie zeker binnen één week. Deel de suggesties op in verschillende rubrieken en verwerk ze in een tabel. Meestal zijn dit de gebruikte rubrieken:

DIT IS AL ZO	DOEN WE ZELF	VRAGEN AAN COORDINATIE	VRAGEN AAN OVERHEID	FANTASIE, FLAUWEKUL OF GRAPPIG
--------------	--------------	------------------------	---------------------	--------------------------------

Misschien zijn niet alle suggesties even ernstig te nemen. Neem ze toch allemaal op en duid bij de bespreking waarom iets niet haalbaar is. Mensen hebben recht op 'onnozele' voorstellen en daaraan gekoppeld ook recht op informatie en duiding.

Hang de verwerking op. Dan gebeurt een beetje hetzelfde als met een klasfoto: iedereen gaat eerst naar zichzelf kijken, in dit geval naar zijn of haar eigen suggestie.

Stap 5 - Feedback

De verzamelde suggesties en wat ermee gaat gebeuren, kun je op verschillende manieren communiceren naar alle betrokkenen: door een bespreking in de klas, een nieuwsbrief, prikbord, brief voor ouders, leerlingenraad...

De kleine methodieken zijn laagdrempelig. Je kunt ze op school- en op klasniveau toepassen. Ze zijn eenvoudig en hebben vaak verrassende resultaten.

Lunch met de baas

Als directie kun je in het participatieproces verschillende rollen aannemen: toekijken van op afstand, vergaderingen bijwonen, tot zelf het initiatief nemen als grote trekker. De vergadering of raad waar de directeur persoonlijk bij is, werkt meestal het meest efficiënt: de directeur kan vaak direct antwoorden.

Maar naast formele vergaderingen zijn er ook andere manieren om als schooldirecteur je voelsprietten uit te steken. De 'lunch met de baas' is zo'n manier om op de hoogte te blijven van wat reilt en zeilt op je school, om de vinger aan de pols van de school te houden.

Je kunt op deze manier werken: één keer per maand gaat de directeur mee eten in de schoolrefter. Hij kiest elke keer voor een andere tafel en doet gewoon mee met het gesprek. Of je nodigt als directeur lukraak een paar kinderen uit om samen te lunchen aan jouw bureau. Het kan ook gaan om een ontbijt vóór de les begint of in het eerste lesuur. Er zijn heel veel variaties en mogelijke combinaties denkbaar: wegen hoeveel kilo afval de leerlingen na de lunch achterlaten, een poetsman of -vrouw uitnodigen of de chauffeur van de schoolbus, een leerkracht, secretariaatsmedewerker of ouder... We laten het graag over aan je eigen creativiteit.

Speakers' corner

Sommige kinderen hebben meer dan gemiddeld redenaarstalent. Een houten kist op de speelplaats en een onderwerp is voor sommige scholen al genoeg om zo'n talent een boeiend onderwerp te laten aanbrenge. Hoe provocatiever het onderwerp, hoe meer succes. Denk maar aan een pleidooi voor langere speeltijden, en dan 's morgens gewoon wat vroeger starten met de lessen. Het best voorzie je dat een leerkracht het geheel in goede banen leidt. Leerlingen die iets willen zeggen, mogen een nummertje halen.

Het leerlingencontact

Alle leerlingen weten heel goed wat een oudercontact is. Afhankelijk van de stijl en de resultaten van het contact kijken ze ernaar uit of boezemt het angst in. Een leerlingencontact organiseer je op dezelfde manier: inclusief wachtrijen naast de klasleerkracht. Alleen heeft de leerkracht geen gesprek met de ouders, maar met de individuele leerlingen. En net als het oudercontact gaat het gesprek niet alleen over schoolresultaten, maar ook over de manier van werken, over de klas als groep, over het welbevinden van elke leerling op school. Net als bij de lunch met de baas gaat het hier vooral om een vinger aan de pols. Met het schoolteam kun je ook afspreken om met alle kinderen een stelling te bespreken. Bijvoorbeeld: wat zou de school voor jou nog leuker maken?

Werken met een rebus

Een rebus is een handige en laagdrempelige manier om vragen of stellingen voor te stellen. Dat kunnen leerkrachtgerichte vragen zijn zoals: "Wat doen we aan het afval op de speelplaats?" Of leerlinggerichte vragen zoals: "Welk nieuw materiaal moet er in de speelkoffer?"

De twee soorten vragen of stellingen kun je perfect omzetten in een rebus. Soms hangen scholen een heel grote rebus uit op een plaats waar alle schoolactoren hem zeker opmerken. Elke klas kan dan haar antwoord op de vraag of stelling omzetten in een rebus en ophangen aan het raam van de klas. En natuurlijk kan de klas ook zelf vragen en verzuchtingen in een rebus formuleren. De vragen of stellingen kun je maken met een placemat of in een kringgesprek, hoekwerk of groepsopdracht.

Werken met een klasvlag

Het resultaat van een klasgesprek over welbevinden in de klas kun je naar buiten toe symboliseren met een klasvlag. Voor de klas als 'groep' is de klasvlag een soort totem die werkt aan de verbondenheid, sfeer, cultuur en structuur in de klas. Elk schooljaar opnieuw maakt de klas zijn eigen vlag.

Eén keer per week peil je hoe de leerlingen die week ervaren hebben en hoe tevreden ze over die week waren. Is de klas tevreden? Dan nemen ze de vlag mee naar buiten en planten ze die op de plaats die je daarvoor uitkoos.

Ook voor evenementen en competities kunnen de leerlingen de vlag gebruiken om te tonen dat ze tevreden zijn. Verschillende klassen kunnen in hun klasgesprek over hetzelfde onderwerp praten en oordelen. Ze brengen dan allemaal hun oordeel uit door die dag wel of niet hun vlag neer te planten. Spreek vooraf duidelijk af wat het betekent als een klas haar klasvlag meebrengt.

De onderwerpen kunnen sterk uiteen lopen. Als school kun je afspreken om deelaspecten van het groepsgebeuren te beoordelen zoals sociale vaardigheden, pesten of hulpvaardigheid.

Werken rond realistische en onrealistische voorstellen

Vraag aan een kind: 'Wat wil je veranderen aan de school?' Dan krijg je heel veel voorstellen.

Hoe realistisch die voorstellen zijn, hangt af van de opening die je laat of de afbakening die je meegeeft als je de vraag stelt, van de sfeer in de klas en van de schoolcultuur.

Laat de leerlingen met de paspop hun eigen voorstellen inschatten op haalbaarheid. Laat ze zich inleven in de rol van de directeur.

Elk kind of elk groepje van twee tot vier kinderen krijgt drie kleine blanco papiertjes. Daarop schrijven ze wat ze willen veranderen aan de school om de school nog leuker te maken.

Een soort paspop of een oud kostuum of mantelpakje stelt de directeur of directrice voor. Of teken hem of haar gewoon op het bord. De kinderen plakken eerst een rode sticker of etiket op de voorstellen waarvan ze denken dat ze niet bespreekbaar zijn. De voorstellen die wel kans maken op goedkeuring krijgen een groene sticker of etiket. Daarna mogen de kinderen de figuur of het kostuum beplakken met hun voorstellen. Groepeer de briefjes: links de rode en rechts de groene. In één oogopslag zie je hoe de klas zelf haar kansen inschat voor de voorstellen.

Daarna bekijkt de directeur samen met de kinderen de groene en rode voorstellen. Misschien maakt de directeur van sommige groene voorstellen rode voorstellen en omgekeerd. Belangrijk is dat de leerlingen duiding krijgen over waarom iets wel of niet bespreekbaar is of wat ze aan een bepaald voorstel moeten veranderen om van groen naar rood te gaan. Zie ook brochure pagina 54-80.

Leerlingen verkennen het thema water met de exploratieroos.

Waarom?

Op school wordt er vaak rond thema's gewerkt. Als je de leerlingen ook dan laat participeren en een actieve rol laat opnemen, neemt hun betrokkenheid sterk toe. Het project krijgt meer kans op slagen en wordt meer door iedereen 'gedragen'.

Verschillende methodieken uit de werkmapp en de fiches kun je toepassen in verschillende stappen van een project.

Deze fiche start op het moment dat er een thema gekozen is. Je weet **waarover je het wilt hebben**. Op pagina 54-61 van de werkmapp vind je kleine en grote methodieken om leerlingen mee te laten bepalen rond welk thema je gaat werken.

De exploratieroos is een hulpmiddel om samen met de leerlingen een thema te verkennen. Ze verruimt de blik: in de lege vlakken vul je ideeën in van dichtbij en veraf. Het eenvoudigst werkt de roos als op voorhand al enkele voorwaarden ingevuld zijn: het beschikbare budget of de mogelijke afstand bijvoorbeeld.

Voor wie?

Iedereen die op school een project rond een thema participatief wil invullen. De exploratieroos kun je gebruiken in klasverband of in een gemengde werkgroep met kinderen uit verschillende klassen en andere actoren. Jonge kinderen kunnen tekeningen maken in de vlakken, oudere kinderen kunnen er ook in schrijven.

Hoe lang?

30 minuten

Waarmee?

- > Eén of verschillende kopieën van de lege exploratieroos op A3-formaat of groter
- > Schrijfgerief
- > *Klassikaal: je kunt de roos ook op het bord tekenen, al vermindert dat wel de betrokkenheid van de deelnemers.*

Aan de slag

Groepsindeling

Je kunt de lege vlakken klassikaal bespreken en invullen. Ofwel laat je de leerlingen per groepje eerst brainstormen en invullen om daarna alle ideeën samen te gooien.

Stap 1 – Informeren over de ‘gekende’ voorwaarden en het opzet

Hoe ruim trek je het open? Met andere woorden: **hoe ver wil of kun je gaan als je het thema uitwerkt?** Is je thema ruim of groots? Bied de leerlingen dan een kader aan waarin ze kunnen nadenken en ideeën uiten. Ze weten dan meteen hoever ze kunnen gaan. Informeer je leerlingen over de voorwaarden die gekend zijn.

De vragen uit het detectiveschrift kunnen een handig hulpmiddel zijn: wettelijkheid, geld, plaats, afstand, materiaal, (les)tijd, zelf doen, eindtermen, klasoverstijgend, ...

Stap 2 – Thema verkennen met de exploratieroos

Centraal in de roos zet je het thema, bijvoorbeeld ‘water’. Daaromheen komen in de lege vlakken de ideeën van de leerlingen en andere betrokkenen.

De leerlingen krijgen één groot papier met lege roos en zitten errond (zie tekening). Of de groepjes leerlingen krijgen allemaal één blad om samen in te vullen.

Het rooster vullen ze in aan de hand van deze vragen:

Wat roept dit thema bij ons op? In de onmiddellijke omgeving en iets verderaf?

- > Bij deze vragen is het handig de eerder gemaakte afbakening mee te geven (bijvoorbeeld: een project rond bedreigde diersoorten maar geen middelen om naar de Zoo te gaan)

Wat is evident (waar denken we direct aan) om in te vullen voor dit thema? En wat is eerder vergezocht maar daarom niet minder realistisch?

- > Deze opdeling verhoogt de creativiteit en zet de deelnemers ertoe aan om verder te blijven zoeken.

Stap 3 – Bespreken en concreet bepalen wat je kunt en gaat doen

Werk je met aparte groepjes in de klas? Dan verduidelijkt iedereen zijn ideeën. Maak met de klas of werkgroep één globaal rooster op.

Om samen met de leerlingen keuzes te maken, kun je werken met de methodieken in de werkmap op pagina 62-66 (‘prioriteiten bepalen’).

Is er een werkgroep op schoolniveau actief? Dan kan die de verschillende roosters inzamelen en op basis daarvan het programma samenstellen.

Vul de organisatorische vragen concreet in:

- > Wat organiseren we op klas- en wat op schoolniveau?
- > Hoeveel (les)tijd kunnen en willen we aan een voorgestelde activiteit besteden?
- > Hoe kunnen we het thema koppelen aan onze eindtermen en einddoelen?
- > Wat kunnen we vakoverschrijdend invullen?

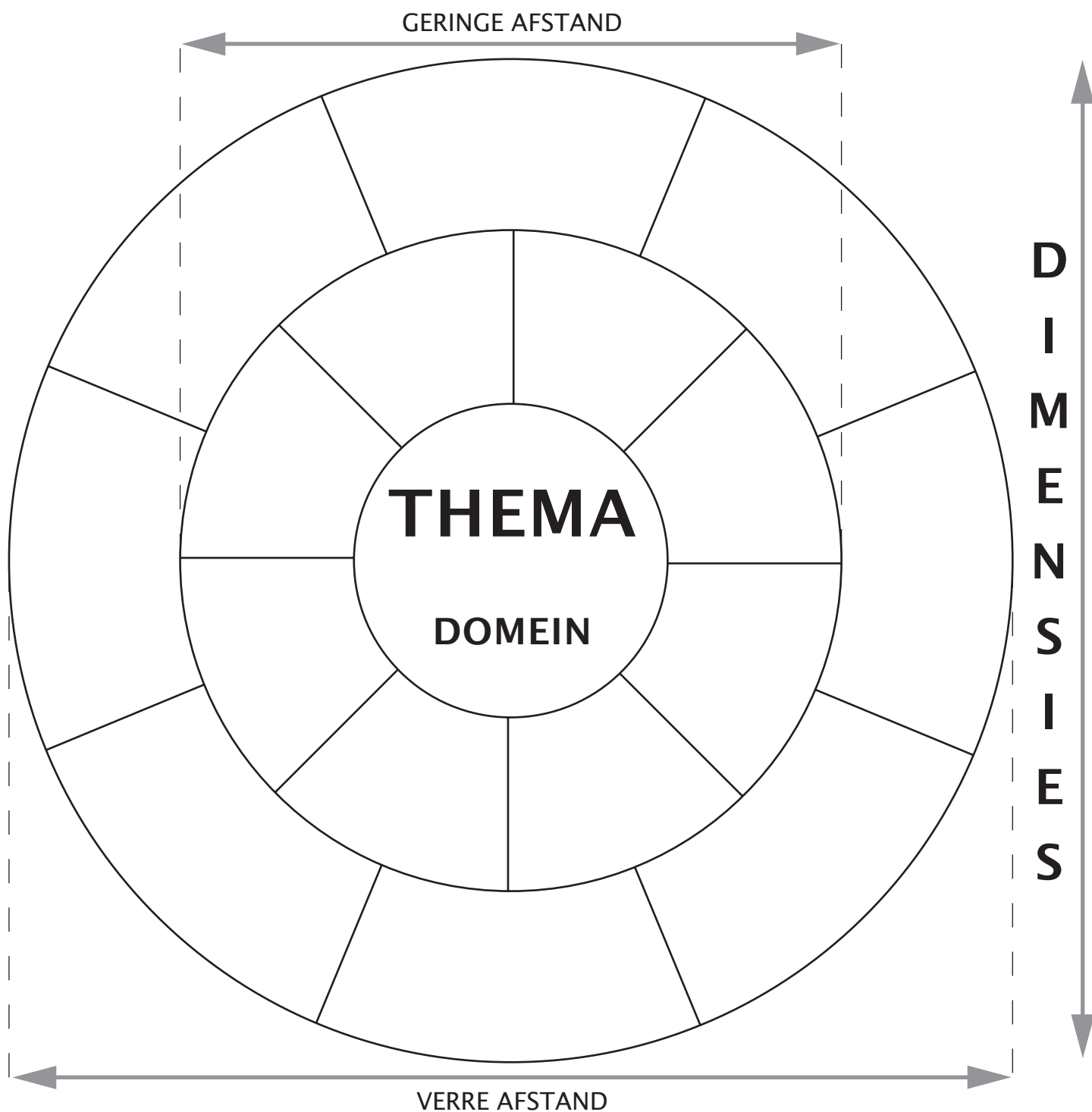
Denk eraan om de bestaande structuren zoals leerlingenraad, schoolraad, oudercomité of leerkrachtenkorps goed te informeren. Als iedereen op de hoogte is en het project draagt, loopt alles veel eenvoudiger.

Mensen van buiten de school

Je schakelt misschien ook mensen van buiten de school in om je project mee vorm te geven?

Goede afspraken maken goede vrienden: voor een goed project is het belangrijk dat je genoeg praktische en inhoudelijke afspraken maakt:

- > Respect voor de lestijden en op tijd starten en stoppen
- > Visie en doel duiden
- > Participatief werken met de leerlingen
- > De structuur tijdens de activiteit: wie bewaakt die, wie komt tussenbeide als dat nodig is?

Waarom?

Het participatiedecreet voorziet dat elke school of scholengemeenschap vanaf 1 april 2005 met een schoolraad moet werken. Ook leerlingen uit de basisschool kunnen daarin hun inbreng doen.

Wie en wat?

In de basisschool werkt de schoolraad met vertegenwoordigers van de ouders, het personeel en de lokale gemeenschap. De drie groepen zijn evenredig vertegenwoordigd met twee tot vijf personen.

De schoolraad is een formeel participatieorgaan. Het is een belangrijke gesprekspartner voor directie en inrichtende macht. Hij kan informeren en advies geven. En hij is ook een erkend overlegpartner voor al wat de school aanbelangt. Daarom hebben de vertegenwoordigers recht op informatie en inzage in documenten. Naar hun achterban toe hebben ze informatie- en communicatieplicht.

Leerlingen en de schoolraad?

Leerlingen uit de lagere school zijn niet verplicht vertegenwoordigd in de schoolraad. Misschien hoeft dat ook niet altijd: er zijn genoeg andere manieren om leerlingen en hun ervaringsdeskundigheid te betrekken bij wat er op school en in de schoolraad gebeurt.

Hoe betrek je de leerlingen erbij?

Leg de verschillende bevoegdheden – informatie, advies, overleg, communicatie – van de schoolraad eens onder de ‘methodiekenloop’. Ga na hoe en in welke mate je de leerlingen erbij kunt betrekken. Een paar voorbeelden:

Adviesbevoegdheid

De inrichtende macht vraagt de schoolraad verplicht advies over elk ontwerp van beslissing over o.a. (artikel 19):

De bepaling van het profiel van de directeur

- > Na de bespreking in de schoolraad kun je een **klankbordgroep** (pag. 89-92) van leerlingen uitnodigen met de vraag of de schoolraad misschien iets vergat. Uit het **organigram** (fiche 2) blijkt geregeld dat leerlingen een verrassende kijk hebben op directietaken.

Schoolvervoer

- > Naast de chauffeur en de busbegeleider zijn de leerlingen erg goed op de hoogte van wat er zich op de bus afspeelt. Zet eens samen met een paar kinderen een **detectivepet** op om het reilen en zeilen te onderzoeken (zie fiches).

Overlegbevoegdheid

De inrichtende macht overlegt met de schoolraad over o.a. (artikel 21):

Het opstellen of wijzigen van het schoolreglement

- > Het schoolreglement omschrijft wederzijdse rechten en plichten van leerlingen, ouders en de school. Er staan ook wettelijke bepalingen of onderwerpen in die niet te veranderen zijn: regels over veiligheid of verzekeringen bijvoorbeeld.
- > Toch blijven er nog heel wat aspecten rond samenleven op school die een plaats hebben of verdienen in het schoolreglement, en waarover leerlingen ook iets te zeggen hebben. Of leerlingen kunnen extra onderwerpen, regels of afspraken aanbrengen die zij belangrijk vinden. Of ze stellen aanpassingen van het schoolreglement voor.
- > Een **placemat** (zie fiche) waarop iedereen vijf regels of afspraken schrijft, levert veel informatie op over hoe de leerlingen het samenleven op school willen regelen.

Elk ontwerp van beslissing over buitenschoolse activiteiten

- > Leerlingen kunnen vanuit hun eigen ervaring mee beslissen over buitenschoolse activiteiten. School en ouders kunnen die activiteiten wel afbakenen en bijvoorbeeld beslissen dat een pretpark buiten de doelstellingen van een schoolreis valt.
- > Een **'groene-envelopmoment'** (zie fiche) laat uit de hele school meningen en ideeën opborrelen. Die bespreek je dan op de schoolraad of op een ander vooraf afgesproken moment.
- > Ook de **gemengde werkgroep** (pag. 88) is een mogelijke werkvorm. Geïnteresseerde leerlingen denken en werken samen met ouders en leerkrachten ideeën uit. Of spreek daarvoor de **leerlingenraad** (pag. 99-102) aan. De vertegenwoordigers uit alle klassen brengen dan de resultaten van het **klagesprek** naar voor (pag. 99-102).

Beslissingen over infrastructuurwerken

- > Kinderen beleven de school letterlijk en figuurlijk vanuit een ander perspectief.
- > Over infrastructuuraanpassingen kun je de leerlingen al vóór de plannen naar hun mening vragen. Dan maken ze in de klas zelf **maquettes of tekeningen** (zie fiche).
- > Via andere speelse methodieken zoals het **detectivespel** (zie fiches) en de **fotojacht** (zie fiche) kunnen de leerlingen kwijt hoe ze naar hun school kijken.
- > Architect of opdrachtgever kunnen hun voorlopige plannen ook voorleggen aan de leerlingen. Die geven dan bijvoorbeeld suggesties in een **klankbordgroep** (pag. 89-92).

Dit zijn natuurlijk niet alle bevoegdheden van de schoolraad. Voor een volledig overzicht verwijzen we naar de tekst van het participatiedecreet zelf (decreet van 2 april 2004, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad op 6 augustus 2004) en voor het gemeenschapsonderwijs ook naar het bijzonder decreet van 14 juli 1998.

Sommige onderwerpen gaan de leerlingen hun petje te boven. Betrek ze dan eerder bij concrete onderdelen ervan. Daarnaast hoeft de inbreng van kinderen zeker niet beperkt te blijven tot de onderwerpen waarover de inrichtende macht verplicht advies vraagt. Ook als de schoolraad uit eigen beweging advies geeft aan inrichtende macht of directie, kan hij zich laten inspireren, leiden of voeden door de inbreng van leerlingen.

Tot slot heeft de schoolraad naar de leerlingen toe ook een communicatie- en informatieplicht over de manier waarop hij zijn bevoegdheden uitoefent (artikel 17). Ook daarin kunnen leerlingen een belangrijke rol spelen. Wie weet beter dan de leerlingen zelf waar en hoe zij het best informatie oppikken?

Kortom: de hele mix van methodieken om leerlingen meer bij het schoolgebeuren te betrekken, is ook perfect bruikbaar om ze meer bij de werking van je schoolraad te betrekken.

Kinderen evalueren met het evaluatieraster.

Waarom?

Evaluatie hoort bij volwaardige participatie. Om uit het proces te leren en om verder te groeien. Om aan te passen en bij te sturen waar nodig.

De werkmap beschrijft verschillende evaluatiemethodieken op pagina 81-84. Hier voegen we nog een eenvoudige evaluatiemethodiek toe die veel scholen al toepassen: 'het evaluatieraster'. Daarnaast bieden we ook methodieken aan waarin de leerkracht zijn eigen handelen met de leerlingen bespreekt.

Evaluatie van projecten en activiteiten: het evaluatieraster

Tussentijdse evaluaties dienen om een langlopend traject bij te sturen. Eindevaluaties gaan na of iedereen tevreden is met het resultaat en over de manier waarop het resultaat behaald werd.

Voor wie?

Het evaluatieraster is een eenvoudige evaluatiemethodiek die geschikt is voor alle leeftijden. Het evaluatieraster kun je gebruiken in klasverband, in een gemengde werkgroep met kinderen uit verschillende klassen en andere actoren of in de leerlingenraad. Jonge kinderen kunnen tekeningen maken in de vlakken, oudere kinderen kunnen er ook in schrijven.

Deze evaluatiemethodiek kun je gebruiken voor heel verschillende onderwerpen en activiteiten.

Doordat alle groepen hetzelfde raster gebruiken, krijg je een goed zicht op hoe verschillende klassen een activiteit beleefd hebben.

Hoe lang?

15 à 30 minuten, afhankelijk van hoe je het aanpakt en hoe ruim het te evalueren onderwerp of activiteit is.

Waarmee?

- > Eén of verschillende kopieën van het lege evaluatieraster op A4-formaat of groter
- > Schrijfgerief of tekengerief

Aan de slag

Groepsindeling

Laat de kinderen individueel evalueren of verdeel ze in groepjes van 3 à 4 personen. Elk kind of groepje krijgt een evaluatieraster.

Kinderen in groepjes van vier samen zetten, zorgt voor een eerste filter en soms voor minder verwerking dan rasters die de leerlingen individueel invullen. Heb er wel oog voor dat de meningen van de kinderen soms tegengesteld kunnen zijn. In eenzelfde raster kan er dan zowel bij lossen als bij behouden eenzelfde activiteit staan staan.

Stap 1 – Informeren over opzet en verloop

Vertel de kinderen waarover jullie evalueren en wat er met hun evaluaties zal gebeuren. Hoe er met hun kritiek en voorstellen rekening gehouden zal worden.

Geef vooraf aan – of herhaal – wat het doel was van de activiteit en dat dat doel zelf (eventueel) niet het onderwerp is van de evaluatie: zo is bij een sportdag ‘geen sport organiseren’ geen optie.

Stap 2 – Het evaluatieraster invullen

Naar gelang van het onderwerp of de activiteit die je evalueert, stel je een andere gerichte vraag. Noteer de vraag op het bord of op het blad van het evaluatieraster.

De leerlingen overlopen elk vlak van het raster (behouden, lossen, toevoegen, bijsturen) met de vraag in het achterhoofd.

Enkele voorbeelden:

- > Wat van de open schooldag wil je
- > Wat van de sportdag, daguitstap, ... wil je
- > Welke schoolregels wil je
- > Welke suggesties heb je om aan mijn manier van lesgeven te
- > In de speeltijd wil ik het liefst

Stap 3 – Verwerken en terugkoppelen

Ook na de evaluatie hebben kinderen recht op informatie over wat er met hun opmerkingen gebeurt en waarom de school met sommige opmerkingen geen rekening houdt.

Vaak verwerkt de leerkracht of begeleider de ingevulde evaluatierasters zelf tot een overzichtelijk geheel. Daarna volgt de terugkoppeling naar de leerlingen en andere actoren over de resultaten en wat ermee aangevangen wordt.

Als het over een ruimere evaluatie gaat waarmee de hele school te maken heeft, kun je terugkoppelen via elke klas afzonderlijk, via de klasbus met wasknijper, via de groene envelop, via een nieuwsbrief of een grote affiche op het prikbord.

Evaluatie van het algemene welbevinden in de klas

Pols je naar het welbevinden van je leerlingen in de klas? Of wil je feedback over je manier van lesgeven? Dan kun je werken met een algemene vragenlijst, een kringgesprek of een anonieme enquête. Voor sommige leerkrachten is dat misschien ‘ver van mijn bed’, maar voor kinderen is het dat niet. Kinderen evalueren hun leerkracht toch al. Elke leerling kent de eigenheden en eigenaardigheden van de leerkracht bij wie hij volgend jaar terechtkomt. Is een leerkracht ’s morgens met het verkeerde been uit bed gestapt? Het duurt maar tot de eerste speeltijd, of de hele school is al op de hoogte.

Zeg de leerlingen vooraf ook dat je niet met al hun suggesties rekening gaat houden, want:

- > Dat mag niet van de minister: bijvoorbeeld minder les en meer speeltijd
- > Dat is mijn stijl niet: bijvoorbeeld meer flashy kleren
- > Dat kan ik niet: bijvoorbeeld zingen zoals bij de juf van 4b.

Vraag leerlingen niet om jou te vergelijken met andere leerkrachten. Een evaluatie is geen populariteitspoll en ook geen individuele afrekening.

Werken met een open vragenlijst

Als je werkt met een vragenlijst, maak die dan zo veilig mogelijk, voor jezelf en voor je leerlingen. Bespreek – rekening houdend met hun leeftijd – vooraf met de leerlingen waarop je beoordeeld wilt worden.

Een vragenlijst kun je samenstellen op basis van deze vragen:

- > Als ik later groot ben, zou ikles geven.
- > Hoe ziet een ideale leerkracht eruit, wat moet die doen, en hoe?

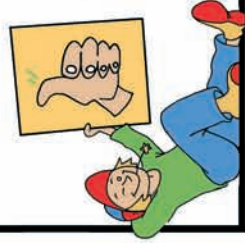
Voorbeeld van een evaluatielijst, samengesteld door kinderen van de tweede graad.

- > Zorgt dat ik alles goed begrijp.
- > Geeft genoeg huiswerk.
- > Geeft genoeg tijd om taken alleen uit te voeren.
- > Is grappig.
- > Piept nooit met het krijt op het bord.
- > Spreekt redelijk vochtig voor de eerste rijen.
- > Neemt af en toe tijd voor een babbeltje.
- > Draagt soms twee verschillende sokken.
- > Is eerlijk tegen mama of papa.
- > Kan streng zijn als het moet.
- > Kan absoluut niet voetballen.

Meer onderwerpen moesten er volgens deze kinderen niet op het lijstje staan. Iedereen mocht een soort stembriefje invullen en punten geven op al deze onderwerpen. Doordat er bij sommige vragen een ontkenning in de zin zit, moesten de leerlingen serieus nadenken.

Hoort dit soort van lijstjes bij je stijl? Of werk je liever met andere vormen? De beslissing ligt bij jou. Je hoeft de evaluatie niet te zien als een beoordeling. Beoordelingen gebeuren door je directie of door de periodieke doorlichting. Deze evaluatie hoort bij participatief werken in je klas (de leerlingen geven advies) en de resultaten blijven daar ook.

Dit mag zo blijven, vonden we oké.

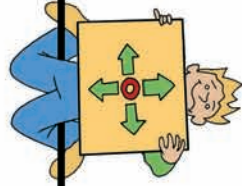
behouden

Dit moet eruit, was helemaal niet leuk.

lossen

Dat zou er bij mogen om het nog leuker te maken.

bijsturen

Dat zou anders gemogen hebben

toevoegen

Samen zullen wij deze afspraken uitvoeren

Afspraak 1

Afspraak 2

Afspraak 3

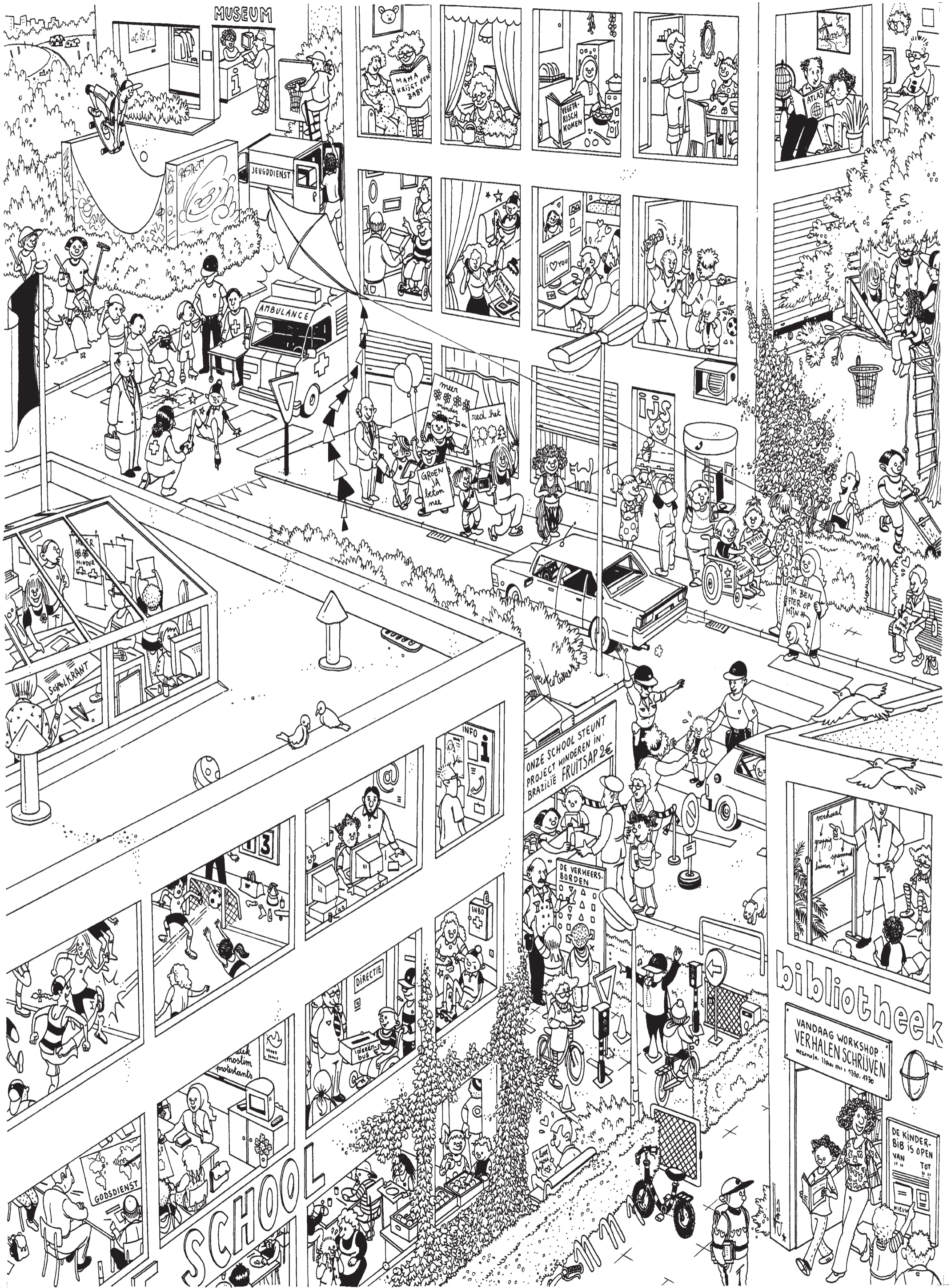
Afspraak 4

Afspraak 5

Afspraak 6

VIER JE SCHOOLFEEST OP EEN PARTICIPATIEVE MANIER

Waarom?

Kinderen hebben het recht om mee te praten en mee te beslissen over dingen die zij belangrijk vinden. Het recht om iets te betekenen, om gehoord te worden, om samen iets te organiseren dat mee vorm geeft aan hun school en hun samenleving. Een schoolfeest biedt mooie kansen om die rechten uit te oefenen.

Eigenlijk is elke aanleiding goed om er op school een feest rond te bouwen. Een mogelijke aanleiding is de verjaardag van het Kinderrechtenverdrag op 20 november. Maar ook als er bij jou op school een andere gelegenheid is tot feesten, kan deze fiche je inspireren om er iets participatiefs van te maken.

Gebruik je kinderrechten of het kinderrechtenverdrag als aanleiding voor je schoolfeest? Dan sla je twee vliegen in een klap. Het idee achter zo'n kinderrechtenfeest is ook: het mag best *leuk* zijn om rond kinderrechten te werken. Bovendien is het leerrijk, staat het in de eindtermen en doelstellingen van het basisonderwijs en biedt het mooie kansen om iets feestelijks op te zetten met inzet en betrokkenheid van alle deelnemers.

Voor wie?

Deze fiche reikt je ideeën aan om het feest samen met de leerlingen vorm te geven. Daarvoor gebruik je de participatieve werkvormen uit de map 'Oprechte Deelneming'. Zo maak je er een feest van door en voor alle betrokkenen van je (brede) school. Het is een kans om de kinderrechten verder uit te diepen en waar te maken in het dagelijkse leven, in je lessen en in de vrije tijd op school.

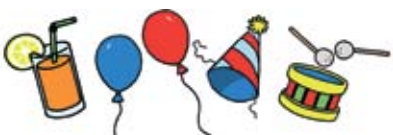

Hoe lang?

Dat bepaal je zelf. Je kunt een projectweek rond kinderrechten afronden met een feest. Of klasdoorbrekende activiteiten over kinderrechten organiseren of werken rond één artikel van het kinderrechtenverdrag. Het gaat er vooral om dat je iets *samen* organiseert en dat je alle kansen van die samenwerking volop en feestelijk benut.

Deze fiche maakt deel uit van de map 'Oprechte Deelneming'. Ze werd samengesteld door Doedéskadén vzw (www.doedeskaden.be) en het Kinderrechtencommissariaat (www.kinderrechten.be), met dank aan Wereldwerkplaats (www.wereldwerkplaats.be).

Aan de slag

Een schoolfeest is zeker geslaagd als alle klassen participeren en met verschillende methodieken het feest mee vorm en kleur geven.

		Schoolniveau	Klasniveau
Stap 1		Beslis hoe je de informatie en beslissingen stroomlijnt <ul style="list-style-type: none"> > Richt je een werkgroep op? > Werk je via de leerlingenraad? > Of laat je alles doorstromen via leerkrachten en directie? 	
Stap 2			Informeert over opzet en verloop in de klas <ul style="list-style-type: none"> > Informeren over kinderrechten > Informeren over het schoolfeest
Stap 3			Verzamel ideeën in de klas
Stap 4		Centraliseer de ideeën in de werkgroep <ul style="list-style-type: none"> > Groeperen en haalbaarheid nagaan > Aftoetsen als dat nodig is > Het werk verdelen 	
Stap 5			Informeert, betrek anderen bij de organisatie en vraag hulp in en buiten je school
Stap 6		Voer de beslissing uit: vier feest	Voer de beslissing uit: vier feest
Stap 7		Evalueer	Evalueer
Stap 8			Volg op

Stap 1 – Beslis hoe je de informatie en beslissingen stroomlijnt

Richt je een werkgroep op? Werk je via de leerlingenraad? Of laat je alles doorstromen via leerkrachten en directie?

Het best werk je met een overkoepelend *feestcomité* dat alles rond je feestdag of feestweek coördineert.

- > Je feestcomité kan de bestaande *leerlingenraad* zijn. Maar dan alleen als die nog geen eigen overladen agenda heeft en als de leerlingen zelf tijd en zin hebben om de feestorganisatie er nog bij te nemen. Belangrijk is ook dat alle leerlingen – van kleuter- tot zesde klas – rechtstreeks of onrechtstreeks (via hun kleuterjuf) vertegenwoordigd zijn.
- > Heb je geen leerlingenraad of is die met heel andere dingen bezig? Richt dan een *gemengde werkgroep* op (zie pagina 88 van de brochure). Het feest is een tijdelijke en thematische organisatie, en misschien heb je verschillende andere partners nodig. De gemengde werkgroep kan werken met een vertegenwoordiging uit alle klassen en een juf voor de kleuters. Naast de leerlingen zitten er ook volwassenen in het feestcomité. Het organigram (zie fiche 2) kan helpen om te bepalen wie er het best inzit.

Het overkoepelende feestcomité verspreidt informatie, verzamelt ideeën en gaat aan de slag om alles te coördineren. Belangrijk is dat de vertegenwoordiger ook echt vertegenwoordigt, en dat hij tijd, ruimte en ondersteuning krijgt om te zorgen voor terugkoppeling naar en van de klas.

Hoe ervaart de klas het werk van het feestcomité? Is de klas tevreden met de uitgewerkte plannen? Herkennen ze de eigen inbreng van de klas? De klas wordt dan een soort van klankbordgroep die advies geeft aan het feestcomité (zie pagina 99-103 van de brochure).

Om het feest samen te organiseren, gebruik je stappen uit de tijdslijn (zie pagina 45: overzicht van mogelijke stappen, pagina 50: de tijdslijn, pagina 48-85 en fiche 1: de uitwerking).

Als je dat wilt, kun je het thema feest in combinatie met kinderrechten in je eigen klas ook in de diepte benaderen: daarvoor vind je elke keer tips onder 'uitdieping'.

Stap 2 – Informeer over opzet en verloop in de klas

Informeren over kinderrechten

Zijn kinderrechten de kapstok voor je schoolfeest? Dan moet je de leerlingen natuurlijk eerst informeren over de kinderrechten en laten weten dat je die gaat vieren.

Kinderrechtentips

AANKLEDING

- **Hang in elke klas een kinderrechtenposter.**

Bestel de gratis inkleurposter over kinderrechten via de website van het Kinderrechtencommissariaat (www.kinderrechten.be – klik op volwassen – publicaties – bestelformulier). Bestel de kinderrechtenposter bij de Kinderrechtswinkel (www.kinderrechtswinkel.be) of Unicef (www.unicef.be).

- **Ontwerp en teken met de kinderen zelf kinderrechtenvlaggen of spandoeken.**

EDUCATIEF MATERIAAL

- In de **inkleurposter** van het Kinderrechtencommissariaat oefenen kinderen hun rechten uit in drie sferen: op school, thuis en in hun buurt. Laat je leerlingen per groepje of individueel eenzelfde figuur zoeken, inkleuren en bespreek.
- Bestel en gebruik de gratis **brochure K30**, 30 vragen en antwoorden over kinderrechten van het Kinderrechtencommissariaat als werkmateriaal.
- Download brochures op **www.kinderrechtendorp.be** (klik op 'Wat vind je ALTIJD bij ons?'). Speel met de leerlingen het spel en win misschien een rugzak.
- Ontleen de **'Speel je recht koffer'** of **'Rol je recht koffer'** van de Kinderrechtswinkel of bestel er kinderrechtenboekjes (www.kinderrechtswinkel.be).
- Bestel het **KREKELboek** (KinderRechtenEducatie in het Kleuter En Lager onderwijs) van Wereldwerkplaats (www.wereldwerkplaats.be).
- Haal een **tentoonstelling** in huis (www.jeugdenvrede.be) of bouw er een samen met de kinderen.
- Surf naar www.kleurbekennen.be: de zoekterm kinderrechten levert extra materiaal op.
- Doe mee met de **kinderrechtenwandeling** van het vredeshuis in Gent (www.vredeshuis.be).

INFOESSIE OF WORKSHOP

Haal een kinderrechtenexpert in je school: www.kinderrechtswinkel.be, www.wereldwerkplaats.be, www.kinderrechtenhuis.be, www.vives-vzw.be en www.unicef.be (UNICEF wereldklas).

Informeren over het schoolfeest

Informeert de leerlingen over de dag, het aantal uren en de praktische organisatie van je schoolfeest. Het schoolteam of de directie bepalen vaak vooraf het kader waarin je moet werken en de tijd die je daarvoor kunt vrijmaken. Vertel de leerlingen hoe zij het feest mee kunnen vormgeven. Werkt je school met een feestcomité? Overleg dan over wie je klas vertegenwoordigt.

Deze informatie verspreid je bijvoorbeeld naar alle leerlingen met 'groene enveloppen' voor elke klas (fiche 7), via je 'klasbus' (fiche 6) of een forum. Het startsein is de aankomst van de envelop in de klasbus of het forum.

Uitdieping

Informeert de kinderen van je klas hoe je de volgende weken rond je 'kinderrechtenfeest' gaat werken. Vertel ze welke stappen je samen gaat doorlopen. Daarvoor kun je in je klas een tijdslijn ophangen. De inhoud vul je dan samen geleidelijk verder in.

Stap 3 – Verzamel ideeën in de klas

Zijn alle kinderen op de hoogte van de kinderrechten en van het verjaardagsfeest voor het kinderrechtenverdrag? Dan kun je de groene envelop ook gebruiken om suggesties te verzamelen voor het feest. Elke klas stopt haar antwoorden op enkele vragen in de envelop en bezorgt die dan terug aan het feestcomité.

Vragen die je voor alle klassen kunt stellen:

- Wanneer is een feest leuk?
- Wat moet er gebeuren om van een echt feest te kunnen spreken?

Behandel je deze vragen in de klas zelf? Dat kan met verschillende methodieken uit de map (zie brochure pag. 54-61). Bijvoorbeeld met een placemat, de exploratieroos of tekeningen maken.

De placemat (fiche 12)

- > De vragen ‘wanneer is een feest leuk?’ of ‘wat moet er gebeuren om van een echt feest te kunnen spreken?’ zijn geschikt als eerste placematvraag. Zet de gemeenschappelijke antwoorden in het midden.

Uitdieping

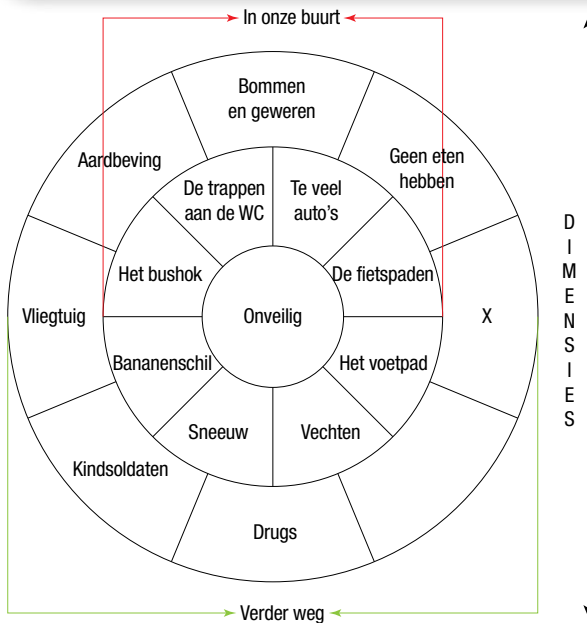
De eerste placematvraag kan ook zijn: over welk recht denk je een feest te kunnen organiseren? Dan komt het meest voorkomende idee in het midden.

Of je verwerkt artikel 31: “Elk kind heeft recht op rust en vrije tijd, op deelname aan spel en het culturele en artistieke leven.” Dan wordt de placematvraag bijvoorbeeld: welke spelletjes die we normaal niet op school spelen, gaan we organiseren op de ‘feestdag van het kind’? Vraag dan ook door naar het leukste, het spannendste of het grappigste spel.

De exploratieroos (fiche 15)

- > Deze brainstorm is bedoeld om een thema uit te diepen en na te gaan welke associaties de leerlingen maken. Waaraan denken ze als de school kinderrechten en feest centraal zet? Je kunt dit nadien opdelen door de vlakken groen of rood te omlijnen om aan te duiden wat haalbaar en wat minder haalbaar is.

Uitdieping

Stel een artikel uit het Kinderrechtenverdrag centraal en vul de associaties in. Dit is een illustratie van deze oefening waarin het recht op een veilige leefomgeving centraal staat. In het midden van de roos staat onveilig. De afbakening is: onze buurt of verder weg. Deze oefening kan leiden tot een tentoonstelling of een fotoreportage. Of je koppelt ze later aan je lessen.

Tekeningen maken (fiche 3)

Verzamel de ideeën van de kleinsten door ze een tekening te laten maken over wat er allemaal gebeurt op een leuk feest.

Tip: geef de kinderen huiswerk mee: welke ideeën hebben hun ouders voor een kinderrechtenfeest?

Stap 4 - Centraliseer de ideeën in de werkgroep

Groeperen en haalbaarheid nagaan

Alle ingevulde exploratierozen, placemats of tekeningen komen terug bij het feestcomité. Dat verwerkt alle ideeën.

Dubbele voorstellen kun je groeperen. Misschien moet je hier en daar nog wat meer duidelijkheid vragen. Maar met wat gepuzzel kom je al gauw tot een lijst met voorstellen die je kunt omzetten in een feest.

De haalbaarheid van alle ideeën en voorstellen kun je met verschillende methodieken bepalen: stemmen (brochure pag. 65), de placemat in groepjes (fiche 12), het detectiveschrift voor het vooronderzoek naar de haalbaarheid (fiche 11) of allerlei kleine methodieken (fiche 14).

De methodiek 'werken rond realistische en onrealistische voorstellen' (fiche 14) kun je bijvoorbeeld gebruiken voor een eerste selectie in het feestcomité. Gebruik de persoon met de meeste feestervaring als een soort van paspop. Kleur alle voorstellen die het feestcomité haalbaar vindt groen en de twijfelvoorstellen rood. Roep er dan de feestneus bij die eventueel nog wat voorstellen van kleur verandert.

Aftoetsen als dat nodig is

Misschien moet je sommige voorstellen nog verder invullen of aftoetsen. Een klas stelde bijvoorbeeld voor om een feestmenu samen te stellen. Laat je de verschillende klassen kiezen uit drie menu's? Met de methodiek meningsuitdrukking via figuren (fiche 5) kan elk kind zich uiten.

Ook de groene envelop met de drie tekeningen van de menu's en een kopie van de uitdrukingsfiguren kan de klassen activeren.

Het werk verdelen

Na deze stap heb je een lijst met feestvoorstellen die je kunt verdelen. Gelukkig hoeft het feestcomité niet alle werk zelf te doen. Het kan delegeren naar de klassen, de poets- en klusdienst of het secretariaat of het oudercomité. Daarvoor kan een "wie doet wat"-lijstje wonderen verrichten.

Uitdieping

De klassen die sommige artikelen van het Kinderrechtenverdrag uitdiepen, kunnen zich bij het feestcomité aanmelden om in te staan voor de tentoonstelling of voor een voordracht op het schoolfeest. Beslis samen met de leerlingen welke ideeën je daarvoor gaat uitwerken.

Stap 5 – Informeer, betrek anderen bij de organisatie en vraag hulp in en buiten je school

Uit het "wie doet wat"-lijstje blijkt al dat er heel wat werk aan de winkel is. Maar ook hier geldt dat je niet alles zelf hoeft te doen.

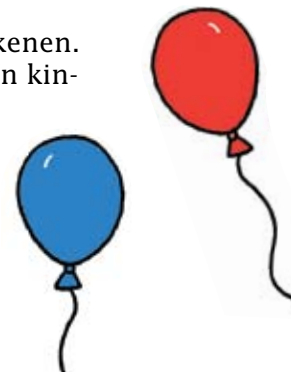
Hoe krijg je het feest in de buurt en hoe krijg je de buurt in het feest? Ook voor affiches, flyers, briefjes aan ouders en burens kun je samen een exploratieroos invullen. Wie ga je uitnodigen? Toeschouwers? Mensen met ervaringen rond kinderrechten?

In de binnenste cirkel van de exploratieroos komen de helpers op het feest en in de buitenste cirkel de mensen met ervaringen rond kinderrechten. Zo krijg je een lijst met helpers die heel verschillende taken kunnen invullen: van wafelbakkers tot mensen die kunnen helpen voor je tentoonstelling.

Stap 6 – Voer de beslissing uit: vier feest

Toeters, bellen en ballonnen: het feest kan beginnen! Hoe het feest eruitziet, bepaalde je dus zelf samen met alle betrokkenen. En nu genieten! We herhalen hier alleen nog even het idee achter een kinderrechtenfeest: het mag best leuk zijn om rond kinderrechten te werken. Bovendien is het leerrijk, staat het in de eindtermen en doelstellingen van het basisonderwijs en biedt het mooie kansen om iets feestelijks op te zetten met inzet en betrokkenheid van alle deelnemers.

Stap 7 – Evalueer

Om het feest te evalueren is het evaluatierooster (fiche 17) heel geschikt. Een mogelijke beginvraag: stel dat we ooit opnieuw zo'n feest organiseren, wat wil je dan behouden, lossen, toevoegen of bijsturen? Bezorg het rooster opnieuw via de groene envelop aan de klassen. Vraag met het rooster ook de suggesties en ervaringen van ouders en andere betrokkenen. En waarom zou je de werking van het feestcomité niet evalueren voor je het opdoekt?

Stap 8 – Volg op

Organiseer je je feest naar aanleiding van 20 november? Dan kun je het op veel manieren opvolgen. Door bijvoorbeeld de kinderrechten te linken aan alle projecten die je later in het schooljaar nog organiseert. Of met een gazetengroep of klas die een heel jaar lang alles verzamelt wat in de krant verschijnt over kinderrechten en dat dan via klasbus of groene enveloppen verspreidt.

Uitdieping

De klassen die het thema uitdiepten, kunnen met dit materiaal verder aan de slag. Of je maakt de oefening om alle schoolactiviteiten te linken aan het kinderrechtenverdrag.

Bijvoorbeeld

- Klas 3 werkt verder rond voeding en gezond ontbijt (recht op een goed leven, artikel 24 en 27).
- Klas 2 werkt verder rond MOS (artikel 24).
- Klas 1 is bezig rond oorlog (kindsoldaten, artikel 38).
- Klas 4 werkt rond democratie (recht op een eigen mening, artikel 12 en 13).
- De kleuters doen een project rond muziek (artikel 30).

Zo wordt het snel duidelijk dat het kinderrechtenverdrag deel uitmaakt van ons dagelijkse leven en dat alle eindtermen en doelstellingen erin vervat zitten.

Een voorbeeld: een van de kinderen uit de klas heeft een zusje met ernstige motorische beperkingen en vertelt daar geregeld over in het kringgesprek. De juf ging op zoek naar achtergrondinformatie en kwam uit bij artikel 23 van het Kinderrechtenverdrag over kinderen met een handicap. In dat artikel staan twee belangrijke dingen: *zoveel mogelijk kunnen meedoen aan alles en gebruik kunnen maken van speciale voorzieningen*. Uiteindelijk organiseerde de klas samen twee initiatieven: een hindernissenparcours met een rolstoel en samen muziek maken met een voorziening voor mensen met een beperking.

Op zoek naar de map 'Oprechte Deelneming'?

In elke Vlaamse basisschool ligt een exemplaar van de map 'Oprechte Deelneming. Werkmap leerlingenparticipatie voor alle kinderen van de basisschool'. Of je kunt de map ook downloaden op: www.kinderrechten.be. Klik op 'Volwassen' en daarna op 'School'.